

Fogalmazás

képzelt

anyaggyűjtés

piszkozat

bevezetés tárgyalás befejezés

elbeszélés

alkotó írás



A kiadvány 2017. 04. 10-től 2022. 08. 31-ig tankönyvi engedélyt kapott a TKV/2286-9/2017. számú határozattal.

A tankönyv megfelel az 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI-rendelet 1. melléklete Kerettanterv az általános iskola 1–4. évfolyama számára megnevezésű kerettanterv 1.2.1. Magyar nyelv és irodalom tantárgy előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: POMÁZI IMRÉNÉ; KEMPFNER ZSÓFIA

Tananyagfejlesztő: SZÉPLAKI ERZSÉBET, KÓRÓDI BENCE

Alkotószerkesztő: MISKOLCI SZILVIA, KÓRÓDI BENCE

Vezető szerkesztő: KÓRÓDI BENCE

Tudományos-szakmai szakértő: KOÓSNÉ SINKÓ JUDIT, DR. NAGYHÁZI BERNADETTE

Pedagógiai szakértő: BOSÁNYI ÉVA

Nyelvi szakértő: HEDVIG OLGA MÁRIA

Olvasószerkesztő: BARTUS CSILLA

Módszertani szakértő: N. CSÁSZI ILDIKÓ

Fedélterv: SLEZÁK ILONA

Látvány- és tipográfiai terv: BORS JÓZSEF, SZABÓ LÁSZLÓ

Illusztrációk: BORS JÓZSEF

Fotók: © 123RF, ThinkStock, iStock

Fedéllillusztáció: ThinkStock

A tankönyv szerkesztői köszönetet mondanak a korábban készült tankönyvek szerzőinek. Az általuk megteremtett módszertani kultúra ösztönzést és példát adott e tankönyv készítőinek is. Ugyancsak köszönetet mondunk azoknak az íróknak, költőknek, képzőművészeknek, akiknek alkotásai tankönyveinket gazdagítják.

Köszönjük azoknak a tanároknak és diákoknak a munkáját, akik hasznos észrevételeikkel és javaslataikkal hozzájárultak e kiadvány végső változatának kialakításához.

© Eszterházy Károly Egyetem (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet), 2016

ISBN 978-963-436-049-0

Eszterházy Károly Egyetem

3300 Eger, Eszterházy tér 1.

Tel.: (+36-1) 235-7200,

Fax: (+36-1) 460-1822

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Raktári szám: FI-501010303/1

A kiadásért felel: dr. Liptai Kálmán rektor

Műszakiiroda-vezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Horváth Zoltán Ákos, Kóródiné Csukás Márta

Nyomdai előkészítés: Szabó László, Mészáros Arnold, Kajtár László

Terjedelem: 11,33 (A/5) ív, tömeg: 253 gramm

1. kiadás, 2017

A könyvben felhasználtuk a Kreatív írás – Fogalmazás tankönyv 3. osztályosoknak című művet, Műszaki Kiadó, 2011.

Szerző: Jordánné Tóth Magdolna

Grafikus: Bódi Katalin

Alkotó- és felelős szerkesztő: Kóródi Bence

Az újgenerációs tankönyv az Új Széchenyi Terv Társadalmi Megújulás Operatív Program 3.1.2-B/13-2013-0001 számú, „A Nemzeti alaptantervhez illeszkedő tankönyv, taneszköz és Nemzeti Köznevelési Portál fejlesztése” című projektje keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Nyomta és kötötte:

Felelős vezető:

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

SZÉCHENYI 2020



MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap



BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tudnivalók a tankönyvedről

A tankönyved fejezetekre, azon belül leckékre tagolódik. A fejezet címét a nyitókép és a bal felső körív mellett olvashatod.

A tankönyvedben egész oldalas, nagy kép található minden fejezet elején. Ezeket külön is nézegetheted, beszélgethetsz róluk a társaddal, de feladatokat is kapsz hozzájuk a fejezeten belül.



AZ ELBESZÉLÉS

Sok beszédnek sok az alja

A leckék elején, a bal oldal tetején a lecke címe helyezkedik el. Ebből a címből jósolhatsz is, hogy nagyjából miről fog szólni a lecke.

A fejezet és a lecke a címe alatt mindig egy hozzád szóló, tankönyvi szöveggel kezdődik, amellyel mozgósíthatod előzetes tudásodat a témáról, vagy gyarapíthatod ismereteidet.



MONDATOK EGYMÁS UTÁN

Szavak és mondatok összefűzése

Gondolataidat szóban és írásban is kifejezheted. A szóbeli üzenet értelmezését segítheted **arcjátékkal**, **kézmozdulatokkal** és a beszéddallammal is. Írásbeli megfogalmazás esetén nincs ilyen segítség, ezért nagyon fontos, hogy mondanivalód megfogalmazása írásban pontos és egyértelmű legyen.

A mindennapjaidban azonban nemcsak arra van szükséged, hogy magadat meg-

Hozzád szóló szövegeket találsz még a feladatok között is. Ezeket a tankönyvi szövegeket, amelyek a feladatok és az egyéb szövegek közé ékelődnek, színes háttéren olvashatod el.

A számozott feladatok változatos tevékenységekre buzdítanak. Ezeket szóban vagy a füzetekben kell elvégezned. Van, hogy több részből is állnak.

A tankönyved végén a fogalomtár és a rokon értelmű szavak kincsestára helyezkedik el. Ott találsz javítási jeleket és az önellenőrzéshez szükséges szempontokat is.

A feladatok mellett sokszor találkozol jelekkel. Ezek azért hasznosak, mert a feladat típusáról, fajtájáról tájékoztatnak téged.

Párban, a társaddal dolgozz!



Csoportban dolgozz!



Játsszunk! Adjuk elő!



Dolgozz a szöveggel!





Amit már tudsz a beszédről és az írásról

Érzéseidet, gondolataidat sokféleképpen közölheted. Beszéddel, mozdulatokkal, arckifejezésekkel vagy akár rajzzal, jelekkel.



A beszéddel, írással üzenetet fejezel ki. A mondat az üzenet legkisebb része. Az üzenet egy vagy több mondatból áll. A mondat pedig egy vagy több szóból. A szöveg akkor értelmes, ha a benne lévő mondatok egymással értelmileg összefüggenek.



A mondatnak beszéd közben többféle dallama lehet. Ez attól függ, mit szeretnénk a mondattal kifejezni. A mondatot írásban mindig nagy betűvel kezdjük, a végére pontot (.), felkiáltójelet (!), vagy kérdőjelet (?) teszünk.

1. Készítsetek csoportokban élő fényképet!



A játék során szavak nélkül, megállított mozdulatokkal kell bemutatnotok, mi van a fényképen. A többiek kitalálják, majd elmondják, mi történik a képen. A fényképek igazodjanak a következő helyszínek valamelyikéhez:

vízparton • tanítási órán • szünetben • játszótéren

2. Meséld el néhány mondatban a társaidnak, mi volt számodra a legemlékeztesebb esemény a nyári szünetben! Készülj fel gondolatban a beszámolódra!



A szavak a mondatoknak a legkisebb, önállóan is értelmes részei. A szó a mondatban kapja meg az odailő jelentését. A mondatokban a szavak toldalékkal vagy a nélkül szerepelnek. A toldalékok abban segítenek, hogy a szavak értelme összekapcsolódjon a mondaton belül. Így válnak a mondatok értelmessé.

3. Alkoss mondatokat a szavakból! Szükség esetén toldalékolj a szavakat!

Anna felvett a napszemüveg.

A bohóc nagy siker volt a cirkusz.

Afrika repültek a fecske és a gólya.

Peti új iskola kezd a 3. osztály.



4. Bővítsd azt a mondatot, amelyikhez a fenti rajz készült! Versenyezzetek, kié lesz a leghosszabb mondat!



Emlékszel még? Amikor találkozunk valakivel, mindig köszönünk. Mindenkit udvariasan, az életkorának és a napszaknak megfelelően üdvözlünk. A felnőtteket a keresztnévükön vagy a foglalkozásukkal, hozzá a bácsi vagy a néni szót kapcsolva szólítjuk meg. Bemutatkozáskor a teljes nevünket használjuk.

A telefonbeszélgetés elején illik köszönnöd és bemutatkoznod. A beszélgetés végén illő elbúcsúznod. Nem illendő egy helyiségbe, például boltba telefonálás közben belépni.

5. Játssz a társaddal! Telefonáljatok!

a) Beszéljétek meg egymással telefonon, milyen közös programon vettek részt vasárnap!

b) Lépj a társad apukája vagy anyukája szerepébe! Így vedd fel a telefont!



6. Mondj véleményt telefonáló társaid előadásáról! Ezek legyenek a szempontjaid:

- köszönés és bemutatkozás,
- a mondanivaló lényegre törő megfogalmazása,
- elbúcsúzás.



SZAVAKBÓL MONDAT





Szavak a mondatokban

Szavakból mondatok... Már tudod, hogy a mondat egy vagy több szóból áll. A mondatban szereplő szavak sorrendjét **szórendnek** nevezzük. Minden mondatot többféleképpen tudsz felépíteni. Előfordul, hogy szinte teljesen azonos a jelentésük. Van azonban olyan is, hogy mást és mást fejeznek ki.



- 1. Figyeld meg az ikrekről, Boglárkáról és Bencéről szóló, azonos szavakból felépített mondatok szórendjét!**
 - Mely esetekben változik meg a mondatok értelme? Miért? Vitassátok meg!



- Az ikrek a szünidőben elolvastak egy indiánokról szóló történetet.
- Egy indiánokról szóló történetet olvastak el a szünidőben az ikrek.
- A szünidőben olvastak el egy indiánokról szóló történetet az ikrek.
- Elolvastak egy indiánokról szóló történetet a szünidőben az ikrek.

- Melyik alábbi mondat melyik fenti mondat jelentését magyarázza meg? Mit tapasztalsz? Beszélj meg a társaddal!



Nem pedig állatokról szólót. • Nem pedig az olvasásórán. • Nem pedig láttak.

- 2. Változtasd meg az alábbi, mókás jelentésű mondatok szórendjét úgy, ahogy Bence és Boglárka olvashatta! Több jó megoldás is lehetséges.**

A fekete napot eltakarta a felhő.
A rohanó bölények csendjét a préri robaja zavarta meg.

- 3. Mondj egy legalább hat szóból álló mondatot a fenti rajzról! Változtasd meg a mondatod szórendjét többféleképpen! Mit tapasztalsz?**

A mondatnak beszéd közben többféle dallama lehet. A **beszéddallam** mindig attól függ, mit szeretnénk a mondattal kifejezni. Másodikos korodban, a nyelvtanórán már tanultál a kijelentő és a kérdő mondatok dallamáról.

Olvastál a nyáron?



Mit olvastál?



Mesét olvastam.



4. **Játsszatok** Kérdezz-felelek! **játékot egy általatok választott témában!** 
Ügyeljete kérdéseitek és válaszaitok helyes dallamára!

Szavakból nevek... A különböző népek, így az indiánok is előszeretettel adtak **beszélő neveket** egymásnak. Ezek a nevek megnevezték az emberek legjellegzetesebb tulajdonságát. Erős Bölény rettenetes erővel bírt. Bánatos Felhőcske mindig szomorú volt, és gyakran sírt is. Ehhez hasonló nevek a mi meséinkben is előfordulnak. Ha történetet, mesét írsz, te is elnevezheted ilyenképpen szereplőidet.

5. **Mondd el, mit jelent az alábbi mesehősök beszélő neve!**

Nyakigláb

Piroska

Csipkerózsika

Málészáj

Hófehérke

Csupaháj

Borsszem Jankó

- Ha valamelyik mesehőst nem ismered, nézz utána a könyvtárban!

6. **Mondjatok el egy történetet a képek segítségével úgy, hogy a mondatkártyákon szereplő kifejezéseket is használjátok!** 

Naplemente előtt.

Csak csendesen!

Micsoda? Na jó, legyen!

Senki sem láthatta.



Sok beszédnek sok az alja

Tudtad, hogy a címben szereplő közmondást olyan emberre használjuk, aki sokat beszél, sok hiábavalóságot, feleslegest vagy badarságot mond? Az „alja” szó itt annyit tesz: felesleges, eldobható része (valaminek). Ezzel rokon értelmű közmondásunk a **Sokat beszél, de keveset mond**, azaz mellébeszél, fecseg.

A **halandzsázás** eredetileg értelmes beszédnek ható, de értelmetlen vagy összefüggéstelen szöveg. Halandzsának nevezhetjük még a zavaros, gyakran lódító fecsegést, a mellébeszélést, a feleslegesen sok, nem lényegre törő beszédet is.

1. Válaszd ki a halandzsázik szó rokon értelmű megfelelőit!

hantázik • hintázik • kibeszél • összevissza beszél • handabandázik •
megbeszél • zagyvál • mellébeszél • fecseg • locsog • locsol • bandázik

2. Olvasd el Nyelvesok asszony megszólalását! Figyeld meg, miért ezt a nevet kapta!

– Amivel kezdeni szeretném a mondókámat – de előrebozsátom, és hangsúlyozni kívánom nektek –, hogy bevallom, én nem szeretem a sok beszédet, tudjátok, ez nem is méltó egy indiánhoz, de még egy indián asszonyhoz sem. Na szóval, hogy a lényegre térjek, az történt egyszer, képzeljétek el, jut eszembe, jaj, de szeretem a bölényhúst, különösen a púpját, mert tudnotok kell, hogy amilyen állatot megeszünk, annak a lelke költözik belénk, és a bölény bizony bölcs állat, úgy bizony! A bölénypecsenye rendkívül ízletes tud lenni, már aki jól tudja elkészíteni! Mert hát, ugye, valljuk be: nem mindenki mestere a főzésnek. Egyébként én nem szeretek sokáig guggolni a tűz-

nél, mert nagyon megfájdul a lábam. Nem is tudom, melyikkel kezdjem. A tüzes-csatabárdossal, ami hét téllal ezelőtt történt (meséltem ezt már nektek?), vagy a másikkal, a madárkással? Jaj, az nagyon aranyos, higgyétek el! Netán a kaktuszossal, amit tegnap láttam a sátramból kinézve? De mindegy is, mert mielőtt hozzáfognék, befejezem a bölényekről mondottakat...



3. Nézd meg a Nyelvesok asszony szövegéhez készült illusztrációt! Beszélgetsetek arról, mit árul el a szereplők arckifejezése és a mozdulataik!



4. Miért mondhatjuk, hogy Nyelvesok asszony feleslegesen sokat és nem lényegre törően beszélt? Indokold az előző oldalon olvasott szöveg alapján!

Amikor szóban fejezed ki magadat, ügyelj, hogy lényegre törően beszélj! Felesleges szavakat, mondatokat nem érdemes kimondanod, mert csak megzavarod vele azokat, akik rád figyelnek. Nem derül ki számukra, mi is az, amit igazán mondani szeretnél. Fontos arra is ügyelned, hogy összefüggő legyen, amit mondasz. Ha mindig más és más témába vágsz bele, de egyiket sem fejezed be, nem lesz világos a mondanivalód.

5. Rövidítsd le lényegre törően Nyelvesok asszony szövegét a társaddal szóban!



6. Hasonlítsátok össze az általatok alkotott szöveget az alábbi szöveggel! Beszéljétek meg a különbségeket!



Amilyen állatot megeszünk, annak a lelke költözik belénk. A bölény bölcs állat, ezért ha megesszük a húsát, mi is bölcsök leszünk! A bölénypecsenye rendkívül ízletes, de csak akkor, ha jól készítjük el. Szeretem a bölényhúst, különösen a púpját.

7. Mozgasd meg a képzeletedet! Válaszd ki Nyelvesok asszony egyik történetét, és meséld el lényegre törően! Segítenek a rajzok.

• A) A tüzes-csatabárdos • B) A kaktuszos • C) A madárkás



Se szűkszavúan, se bőbeszédűen

Már arról is tanultál, hogy mondataink szavakból épülnek fel. Ugyanazt a gondolatot többféleképpen is megfogalmazhatjuk. Ugye, emlékszel Nyelvesok asszonyra és a munkafüzetedből megismert Szamárra, akik szószátyárságukkal bizony gyakran fárasztották a társaikat? Bizony, bizony! Ha túl bőbeszédűek vagyunk, elveszhet az üzenetünk lényege. Az sem jó, ha túl szűkszavúan fogalmazunk, mert nem biztos, hogy világos lesz az üzenetünk.

1. Olvasd el Milne Micimackó című meseregényének következő részletét! Melyik szereplő fogalmazott szűkszavúan, melyik bőbeszédűen? Világos volt-e a szűkszavú megfogalmazás? Indokold meg a véleményedet!

- Az én születésnapom léggömböm?
- Igen, Füles – mondta Malacka kicsit szipogva. – Itt van a kezemben, láthatod. Engedd meg, hogy izé... szü... születésnapod al... alkalmából... a legme... melegebben... És átnyújtotta Fülesnek a nedves rongydarabot.
- Ez az? – mondta Füles meghökkenve. Malacka bólintott.
- Az én ajándékom?
- Igen.
- Köszönöm, Malacka – mondta Füles. – Igazán nagyon, nagyon köszönöm. És izé... mondd csak, meg tudnád mondani, milyen színű volt?... Úgy értem... amikor még... léggömb volt...
- Piros.
- Mindjárt gondoltam... Piros – mormogta maga elé. – Kedvenc színem... És... és mekkora volt?
- Akkora, mint jómagam.
- Mindjárt gondoltam... Akkora, mint Malacka – mondta maga elé átszellemülten.
- Kedvenc nagyságom. Úgy, úgy.



2. Beszélgetsetek arról, mi történt Füles születésnap ajándékával! Te is átadtad volna Malacka helyében az ajándékot? Miért?

3. Tervezz az élményfüzetedben születésnap jókívánságkártyát a barátod számára! Ha kész vagy, nézd át, hogy szűkszavúan vagy bőbeszédűen fogalmaztál-e!

Kevesebb és több szóból is állhat az ugyanazt a gondolatot kifejező mondat. Ugyanaz a mondat azonban más-más mondatfajtaként más-más szándékot, vagyis más és más gondolatot is kifejezhet. A mondatfajta megválasztásával tehát más értelmet adhatsz az ugyanúgy felépített mondatnak. Például:

Tegnap volt a születésnapod.
Tegnap volt a születésnapod?
Tegnap volt a születésnapod!



4. Írd le az élményfüzetedbe, mivel töltötted a hétvégét!
Bővítsd a mondatodat a következő kérdések segítségével!

Kivel?

Mikor?

Miért?

Mit csináltál?

5. Mondjatok mondatokat négyfős csoportokban a fotóról! A mondatok tartalma legyen először unalmas, majd izgalmas, utána gyáva, végül merész!



6. Nézzétek meg a fotót! Mondjatok róla különböző beszélői szándékkal mondatokat!



• közlés • tudakozódás • óhaj • öröm • figyelmeztetés

7. Játsszatok mondatfűzőgetőt!



A játék menete: Folytassátok a történetet egy-egy mondattal úgy, hogy mindig megisméltitek az előzőleg elhangzottakat, s csak ezután teszitek hozzá a saját mondatot!

• Vasárnap reggel, miután felkeltünk...

8. Értékeljétek a közös szövegalkotásokat az egyik értékelőlap segítségével!



ÉRTÉKELŐLAP

Mindenki el tudta ismételni az előző mondatot.

ÉRTÉKELŐLAP

A mondatok kapcsolódnak egymáshoz.

ÉRTÉKELŐLAP

Csak lényeges mondatok szerepelnek benne.

ÉRTÉKELŐLAP

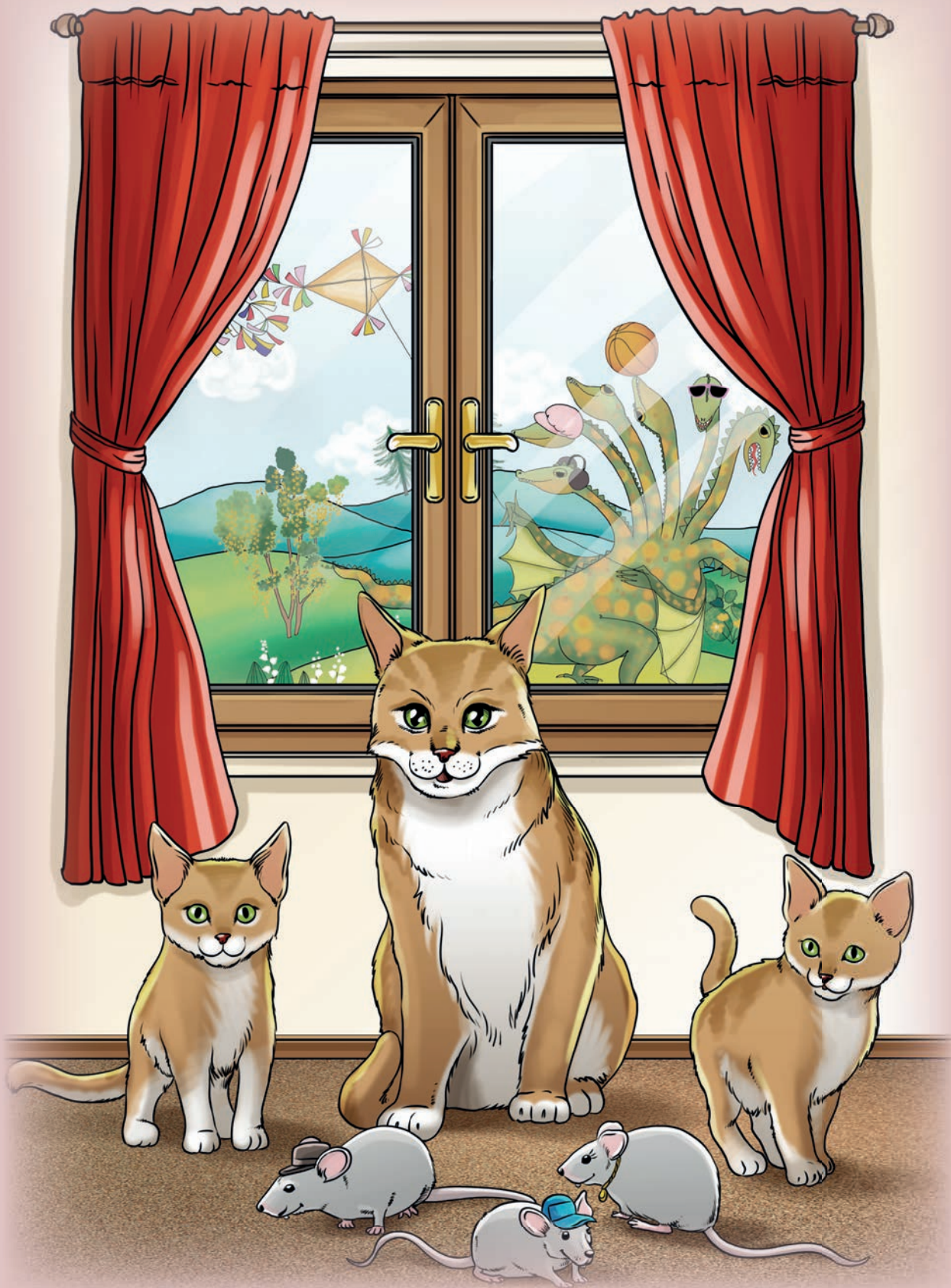
A történet érdekes, izgalmas.

ÉRTÉKELŐLAP

A történetben különböző mondatfajták is vannak.

MONDATOK EGYMÁS UTÁN





Szavak és mondatok összefűzése

Gondolataidat szóban és írásban is kifejezheted. A szóbeli üzenet értelmezését segítheted **arcjátékkal**, **kézmozdulatokkal** és a beszéddallammal is. Írásbeli megfogalmazás esetén nincs ilyen segítséged, ezért nagyon fontos, hogy mondanivalód megfogalmazása írásban pontos és egyértelmű legyen.

A mindennapjaidban azonban nemcsak arra van szükséged, hogy magadat megertesd másokkal, hanem arra is, hogy te is megérts másokat.

Megmutatjuk neked, hogyan érthetsz meg egy ismereteket közlő szöveget.

1. Pillants rá az alábbi szöveg címére és a fotóra! Szerinted miről fog szólni a szöveg?



A házi macska

A cím

A macska az ember régi, kedves barátja. Egérfogásra és kedvtelésből is tartják.

Tartása

Karcsú, nyúlánk testű állat. Feje gömbölyded, nyaka rövid, farka hosszú. Testét sely-

Teste

mes, puha szőr borítja. Gerincoszlopa nagyon hajlékony. Lábai karmokban végződnek, amelyeket – ha nem vadászik – behúzva tart. Hallása jó, éjszaka is kitűnően lát. A hosszú bajuszszőrök a tájékozódásban segítik. Erős a fogazata.

A macska apró rágcsálókra, madarakra vadászik. Házi tartásban hússal és tejjel táplálkozik.

Táplálkozása

A nőstény macska 60–69 napos vemhesség után 2–8 utódot hoz a világra. A kiscicák apját kandúrnak nevezik.

Utódai

Hogy könnyebben meg tudj érteni vagy fel tudj idézni a szövegben olvasottakat, **vázlatot** készíthetsz hozzá. A vázlat a szöveg rövid tartalma, amely pontokból áll. A vázlatpontok lehetnek teljes mondatok, de tartalmazhatják egy-egy bekezdés legfontosabb szavát, kifejezését is. Ezeket a fontos szavakat, **kulcsszavakat** kiemeltük számodra a szövegben. A szöveg vázlatpontjait pedig a bekezdések melletti keretekben olvashatod.

2. Írd le az élményfüzetedbe a szöveg címét és egymás alá, beszámozva a vázlatpontokat!

3. Olvasd el ismét a házi macskáról szóló szöveget és a vázlatpontokat! Mondd el a társaidnak pontról pontra, amit megtudtál sokak kedvencéről!



4. Olvasd el figyelmesen, a tanultak alapján a következő szöveget!



A házi egér

A házi egér a ház körül él ugyan, mégsem háziállat. Állandóan és mindent megrágcsál, amivel sok kárt okoz a házak felnőtt és gyermek lakóinak.



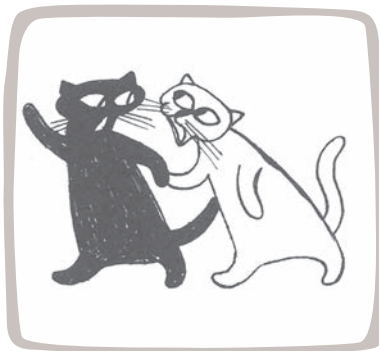
A házi egér fejétől a törzséig 7–10 centiméter hosszú, a fark rövidebb a törzsnél. Testtömege körülbelül 30 gramm. Szőrzete melegt és védelmet nyújt. Színe a sárgásbarnától a szürkésfeketéig terjedhet. A látása nagyon gyenge. Az egér csak közvetlen közlelről ismeri fel a tárgyakat. A szaglása kifinomult, ami a táplálék, illetve más egerek nyomára vezet. A hallása is roppant fejlett.

Az egér tápláléka magvakból, gabonából és emberi élelmiszerekből áll. Étrendjét azonban vadon növények magvaival és rovarokkal is kiegészíti.

A házi egér évente ötször, de akár többször is szaporodik. A vemhesség 19-20 napig tart. Ekkor a nőstény 8–10 utódot hoz a világra.

- Először keresd meg bekezdésenként a kulcsszavakat!
- Készítsd el tanítód segítségével vagy önállóan a szöveg vázlatát a füzetedbe!

5. Gyűjtsetek olyan mesecímeket, amelyeknek macska a szereplője!



6. Miben hasonlítanak a mesebeli macskák a házi macskához?

- Készíts a csoportoddal rövid ismertetőt egy mesebeli macskáról szóban! A mondatokat egy-egy vázlatpont köré fűzzétek!



A mondatok tartalmilag összefűzve

Már tudod, hogy a szövegek mondatokból állnak. Ezek a mondatok kapcsolódnak egymáshoz, az adott témáról szólnak. Minden mondat hozzáad valamit a szöveg tartalmához.

Csoportonként egy-egy szöveget fogtok olvasni. Ha címet adnánk nekik, mindegyiké lehetne ez: A sárkány. A mondatok azonban nem keverhetők össze, mert mindegyik sárkányos szöveg másról szól. Más bennük a sárkány szó jelentése is.

1. A képek alapján mondjátok el, melyik szöveg miről fog szólni!



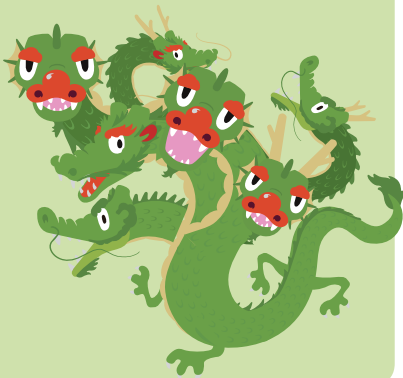
A sárkánykészítés Japánban ezeréves múltra tekint vissza. Ez alatt számos újítást találtak ki hozzá. Azért sikerülhetett mindez, mert a sárkányok készítéséhez rendelkezésre állt a kiváló minőségű japán papír és a könnyű bambusz is, amely a sárkány vázát alkotja. A sárkányreptetés egyre népszerűbbé vált. Elterjedésével az ország különböző területein különböző típusai és formái alakultak ki a sárkányoknak.

A sárkány gumicsöveit rögzítsük az oldalrudakon. Ezekbe dugjuk a sárkány mögötti kereszttrúd végeit. A kereszttrúd hosszának változtatásával különböző szögű szárnyállásokat állíthatunk be. A kereszttrúd kihúzása után a sárkány csőszerű tokban szállítható.



Hát mikor üti az óra a tizenkettőt, támad nagy dörömbölés, zúgás.

Jön haza a hétfejű sárkány, hoz egy fekete tyúkot a hóna alatt.



A valódi repülő sárkányok (tudományos nevük: repülőagáma, latin nevük: draco volanis [drakó volanisz]) kis, alig 30 centiméternyi hüllők, a gyíkok családjához tartoznak. Délkelet-Ázsia esőerdőiben élnek. A szárnyuk sem valódi szárny.



2. Válassz ki egyet az olvasott szövegek közül! Folytasd a szöveget szóban pár mondattal! Ügyelj, hogy mondataid igazodjanak a szövegrészlethez!
- Olvass fel egy szöveget úgy, hogy legyen benne egy mondat a másik szövegből is! A társaid találják meg, melyik mondat volt az!



3. Olvasd el a távol-keleti papírsárkányokról szóló szöveget!



A sárkány a messzi Távol-Keleten nem gonosz vagy féltelmetes, inkább a szépség és a jószág jelképe. A magasba repülő sárkány pedig a jó szerencse szimbóluma. Különböző fesztiválokon, köztük a japán gyermeknapon is szokás sárkányt eregetni. A hal formájú díszítések, amelyeket kiaggatnak és röptetnek a szélben, a bátorságot, az erőt és a sikert jelképezik. A ponty a legenda szerint addig úszott az árral szemben, míg erős sárkánnyá nem vált.



- Beszélgetsetek a szöveg alapján arról, mi a különbség a japán és a magyar emberek sárkányokról alkotott elképzelése között!

4. Rajzolj az élményfüzetedbe egy ponty alakú papírsárkányt! Másold le, mit jelképez a japán emberek számára, ha röptetik a sárkányukat!
5. Találjatok ki rövid, humoros történetet a rajzról!



6. Te röptettél már papírsárkányt? Ha igen, számolj be róla! Mikor? Hol? Kivel?

Folyton ismételt szavak

Bencét megkérdezte édesanyja, mivel töltötte a délutánt, így válaszolt:

– Tanítás után **elmentem** edzésre. **Utána elmentem** az iskolai játszóházba. **Utána elmentem** a boltba. **Vettem** egy radírt, mert nem találok az enyémet. Órán Tibiét kértem kölcsön. **Vettem** egy **szép** füzetet is. **Utána elmentem** nagyihoz. Útközben láttam egy **szép** kiskutyát.

Bence elég „gazdaságosan” bánt a szavakkal. Pedig milyen gazdag a magyar nyelv! Bőkezűen bánhatunk a szavakkal, hiszen vannak olyan élőlények, tárgyak, dolgok, cselekvések, amelyekre több szót, kifejezést, sőt, akár másfajta megfogalmazást is használhatunk.

1. Hasonlítsd össze az alábbi szöveget Bence válaszával!

– Tanítás után **elmentem** edzésre. Azután **felkerestem** az iskolai játszóházat. **Utána útba ejtettem** a boltot. **Vettem** egy radírt, mert nem találok az enyémet. Órán Tibiét kértem kölcsön. **Vásároltam** egy **szép** füzetet is. **Aztán elballagtam** nagyihoz. Útközben láttam egy **aranyos** kiskutyát.

- **Mi lett az eredménye annak, hogy a vastaggal szedett szavakat átfogalmaztuk vagy kicseréltük? Beszéljétek meg!**

A szóismétlés akkor hasznos, ha a mondanivalónkat érthetőbbé teszi. Akkor hiba, ha felesleges. A **rokon értelmű szavakkal** és a mondat **átfogalmazásával** el tudjuk kerülni a felesleges szóismétlést.

2. Fejtsétek meg a következő találós kérdést!

- Reggel négy lábon mászik, délben két lábon jár, este pedig három lábon botorkál.

3. A megy igénknek rengeteg szinonimája van. Gyűjts minél többet az élményfüzetbe! Segítenek a rajzok is.



4. Sokféleképpen járhat valaki. Mutassátok be a különböző járásmódokat!

katonásan • lábujjhegyen • csámpásan
kecsesen • ugrabugrálva • peckesen

Sok tulajdonságnak, cselekvésnek rokon értelmű megfelelője lehet egy egész mondat, például szólás is. A szólásokkal kifejezőbb lehet a mondanivalód, sőt szóra-koztatóbb is. Ha valaki okos, arra mondhatjuk: úgy vág az esze, mint a borotva. Ha alszik, akkor húzza a lóbőrt. Ha éhes, kopog a szeme az éhségtől. Ha valaki nem ért valamit, akkor az a dolog bizony nem fér a fejébe. Ha pedig valaki rázza a rongyot, az érdemtelenül dicsekszik, nagyzol, hetvenkedik, henceg.

5. Sok szólásunk olyan, mint egy-egy képrejtvény. Néhánynak lerajzoltuk a szó szerinti jelentését. Beszéljétek meg, mi lehet a jelentésük!



6. Mely szólások szavai keveredtek össze? Mondjátok őket más szóval!

keze
a ég
munka
a alatt

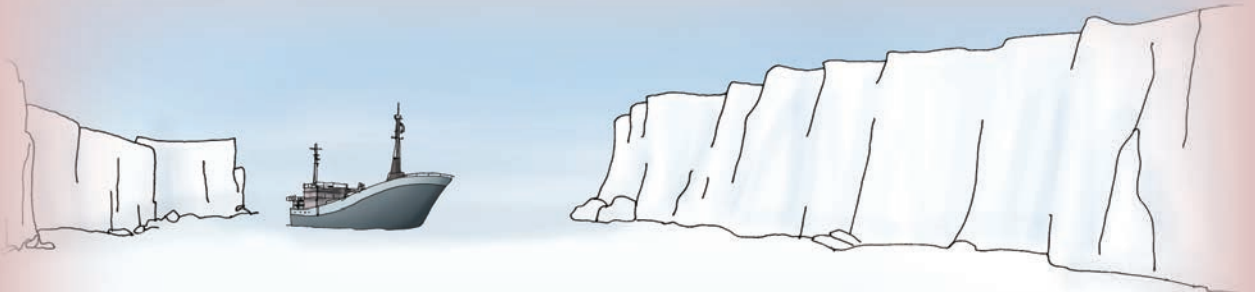
garast
a veri
fogához

egereket
az
itatja

7. Írjátok le egymás alá a szólásokat az élményfüzetetekbe! Írjátok melléjük, mit fejeznek ki! Rajzoljátok le a szó szerinti jelentésüket!

MONDATBÓL SZÖVEG





Egyszavas és egymondatos szövegek


Az eszkimókhöz magyar vendégek érkeztek. Magyar nyelvű táblákon hívták fel a figyelmüket a rájuk leselkedő veszélyekre.



A táblákon lévő, egy szóból vagy mondatból álló feliratok is szövegek, ugyanis ahová tették őket, ott több mondatban is megfogalmazható, teljes üzenetet közölnek röviden. Minden fontos információt tartalmaznak, nem várnak választ a feliratok olvasóitól.

- 1. Olvass el egy feliratot! Mondd rá azt, hogy Ó! Mit fejeztél ki vele? Mondd el több mondatban!**
 - **Mondd ki csodálkozva, bosszúsan és boldogan azt, hogy Ó!**

Nemcsak egy szó, hanem akár egy érzést, érzelmet kifejező hang is lehet szöveg, ha valaki valamilyen céllal, valamilyen helyzetben mondja. Amikor az egyik vendég meglátta a Tilos az átjárás! feliratot, azt mondta sajnálkozva: Ó!

2. Olvassátok el a táblákra írt feliratokat az előző oldalon! Mondjátok el hosszabban, egymással összefüggő mondatokban, mire hívják fel a rövid szövegek az olvasó figyelmét!
3. Olvassd el az alábbi szövegeket a feliratok mellett! Vitassátok meg, mi a hasonlóság és a különbség közöttük! 

Tilos az átjárás!

A 2011. évi törvény 12. § 4. bekezdése alapján az átjárót a környezetvédelmi hatóság fokozottan védett területté nyilvánította. Az átjárás külön hatósági engedélyhez kötött. A rendeletet megszegőket a törvény pénzbüntetéssel sújtja.

A jégkunyhó (eszkimó szóval: iglu) bejárata előtt semmilyen közlekedési eszközzel nem szabad megállni. Az iglu előtt a ki- és bejárást biztosítani kell. Ott parkolni vagy nagyobb méretű tárgyakat elhelyezni veszélyes és szigorúan tilos. Ezért az Eszkimók Tanácsa (rövidebb nevén: ESZTA) megállási tilalmat vezetett be, a rakodás idejét kivéve. A rakodási időre ez a rendelkezés természetesen nem érvényes, de fokozott figyelmet igényel. Az iglunak ugyanis nincs ablaka, és csak egy bejárattal rendelkezik, ezért veszély esetén a bejárat elállása vagy eltorlaszolása a bent tartózkodók kijutását akadályozza.



4. Beszéljétek meg, miért szerencsésebbek a rövid szövegek a veszély, a figyelem felhívására, mint a több mondatból állók!
5. Melyik eszkimó feliratot melyik eligazító ábrával lehet kicserélni? Miért?



6. Készíts ábrát, feliratot az alábbi szöveg alapján a füzetedbe!

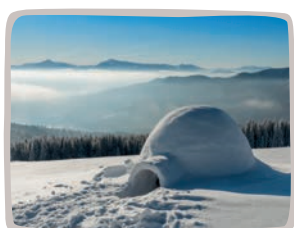
Útkereszteződéshez értél. Járműveddel nemcsak lassítanod kell, hanem teljesen meg kell állnod. Mielőtt áthaladnál az úton, el kell engedned a balról és a jobbról érkező járműveket.

Mitől szöveg még a szöveg?

Azt már tudod, hogy egymondatos, sőt egyszavas szövegek is vannak, bár általában a szövegek több mondatból és bekezdésből állnak. A következő két írás mindegyike a hóról szól. Most azt fogjuk megvizsgálni, vajon mindkettő szöveg-e.

1. **Figyeld meg a képeket! Olvasd el a mondatokat egymás után! Utána próbáld összefoglalni, mi mindent láttál és olvastál!**

Esik a hó! Hóból készült a jégkunyhó. Egy kislány hóembert épít. Hósipka látható a hegy tetején. A hóból is megárt a sok! Hófehér takaró borítja a tájat. Hol van már a tavalyi hó! Hóról szóló írások, nem csupán a téli évszakot kedvelő olvasók számára. A gyerekek szánkóznak a domboldalon.



2. **Miért lehetne szöveg, amit olvastál? Miért nem szöveg mégsem? Beszéljétek meg!**



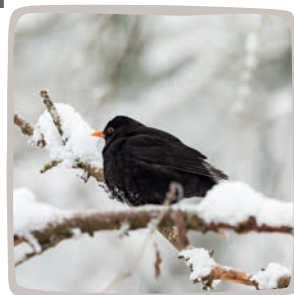
• **Mi szükséges ahhoz, hogy több mondatból szöveg legyen? Vitassátok meg!**

3. **Figyeld meg a vers mondatait sorban egymás után! Szerinted most szöveget olvastál? Indokold meg!**

Betemetett a nagy hó
erdőt, mezőt, rétet.
Minden, mint a nagyanyó
haja, hófehér lett.

Minden, mint a nagyapó
bajsa, hófehér lett,
csak a fekete rigó
maradt feketének.

Kányádi Sándor: Betemetett a nagy hó



A hosszabb és rövidebb szövegre is az jellemző, hogy teljes közlést, üzenetet tartalmaz. Információt is közölhet, érzéseket, gondolatokat is kifejezhet. A hosszabb szöveg attól szöveg, hogy több, tartalmilag összefüggő és egymásra épülő mondatból áll.

A versek ritmikus szövegek. Általában verssorokra és versszakokra tagolódnak. A mondatok tartalma a versekben is összefügg.

4. Figyeld meg a három rövid szövegben az „igazgató” szót!

– Apukád mivel foglalkozik?
– Igazgató. 1.

Kedves Gyerekek!
Az igazgató bácsi azt üzeni, hogy holnap a tanítás elmarad. 2.



- Állapítsd meg a társaddal, melyik keretben viselkedik szóként, melyikben mondatként és melyikben szöveggént ugyanaz a szó!
- Vizsgáljátok meg, mi történik, ha a szövegből kiveszitek az „Igazgató.” mondatot vagy az „igazgató” szót!



A szövegek mindig teljes közlést tartalmaznak, és beszédhelyzetben jönnek létre. Ez a helyzet lehet egy tábla vagy ajtó, amelyre azért írtak, hogy üzenjenek nekünk. Lehet valaminek a látványa, élménye, amelyről szívesen beszélgetünk, de akár egy esemény is, amelyet el szeretnénk mesélni. Beszédhelyzet nélkül a szó csupán szó, a mondat csupán mondat marad.

5. Miért szöveg a nem részletes időjárás-előrejelzés is? Vitassátok meg!



december	december	december	december	december	december	december
5 péntek	6 szombat	7 vasárnap	8 hétfő	9 kedd	10 szerda	11 csütörtök
-5, 5°C 4, 11°C	0, 5°C 4, 9°C	0, 5°C 3, 7°C	-1, 4°C 2, 7°C	-2, 2°C 1, 6°C	-5, 0°C 0, 5°C	-6, -1°C 0, 5°C

Országos előrejelzés : vasárnap

Borult lesz az ég, és sokfelé várható eső. Az északi, északnyugati szél megélénkül, a Dunántúl északi felén helyenként meg is erősödik. A hőmérséklet legalacsonyabb értéke 0 és +5, a legmagasabb nappali hőmérséklet 3 és 7 fok között alakul.

6. Olvasd el a kétféle vasárnapi előrejelzést! Mondd el, miben hasonlítanak és miben különböznek!

- Számolj be a mai nap időjárásáról!

Beszédhelyzet hozza létre a sokféle szöveget: verset, mesét, regényt, időjárás-előrejelzést, receptet, plakátot vagy feliratot. A szöveg minden esetben teljes, kerek közlést, üzenetet tartalmaz.

A tartalom és megfogalmazása

Ma olyan szövegekkel ismerkedünk meg, amelyek több mondatból és bekezdésből állnak. Az összes szabályos szöveg. Mindegyikük témája ugyanaz: az ember leghűségesebb társa, a kutya. Mégis sok mindenben különböznek egymástól.

1. Ha van kutyád, mesélj róla a társaidnak! Ha nincs kutyád, melyet szeretnél? Miért azt a fajtát?

2. Olvasd el a szánhúzó kutyáról szóló szöveget! Utána foglald össze, milyen ismereteket szereztél erről a kutyafajtáról!

Az eszkimó kutya az Északi-sarkvidék mostoha körülményei között élő természetes fajta, az eszkimók mindenes kutyája. Legendás hírét szívós, munkabíró alkatának köszönheti: télen szánhúzásra, nyáron a halászcsonakok partra vonszolására használják.



3. Figyeld meg a versben a mondatfajtákat! Hasonlítsd össze az előző szöveggel! Szerinted miért ezeket használja a költő?

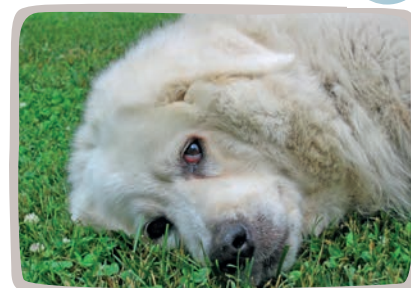
Morzsa kutyánk, hegyezd füled,
Hadd beszéljek mostan veled,
Régi cseléd vagy a háznál,
Mindig emberül szolgáltál,

Ezután is jó légy, Morzsa,
Kedvet ne kapj a tyúkhusra,
Élj a tyúkkal barátságba'...
Anyám egyetlen jószága.

Petőfi Sándor: Anyám tyúkja – részlet

4. Mi mindent tartalmaz egy érzelmentes ismeretközlő szöveg? Gyűjtsétek össze csoportban olvasás után!

A kuvasz okos és hűséges állat. Megjelenése erőt, bátorságot sugároz. Magas, nagytermetű kutya, általában 70 cm marmagasságú, testtömege 50–60 kg. Csontozata erős, szőrzete fehér. Mozgása kecses. Mandulavágású, ferde szeme értelemről és hűségről árulkodik. Kiváló szimatú. Fiatal korában könnyen nevelhető. Rendszeres foglalkozást igényel.



5. Az alábbi irodalmi szöveg főhőse szintén a kuvasz. Hasonlítsd össze az előző, ismereteket közlő szöveggel!

A hatalmas kuvasz nyújtózott egyet, ásított egyet, majd mosolyogva megbámulta a kiskakast.

Nini! – gondolta. – Egy kiskakas! Biztosan most bújt ki a tojásból, mert eddig én még nem láttam. Pedig én mindent látok és mindent tudok, ami az udvarban történik. És végre van egy kakasunk. Igaz, hogy kicsi, de majd megnő!

Majd barátságosan vakkantott meg ugatott.

Csukás István: A kelekótya kiskakas – részlet

6. Miről tudósít az alábbi cím? Miről a szöveg? Beszéljétek meg olvasás után!



KUTYAKIÁLLÍTÁS KELEBIÁN – A KUVASZOK ELŐNYBEN

Ebkiállítást tartottak a Kelebiai Ménesben vasárnap délelőtt, elsősorban kuvasztulajdonosoknak. A résztvevők között szerbiaiak, magyarországiak, szlovákok, csehek, románok, horvátok, lengyelek és bosnyákok is voltak.

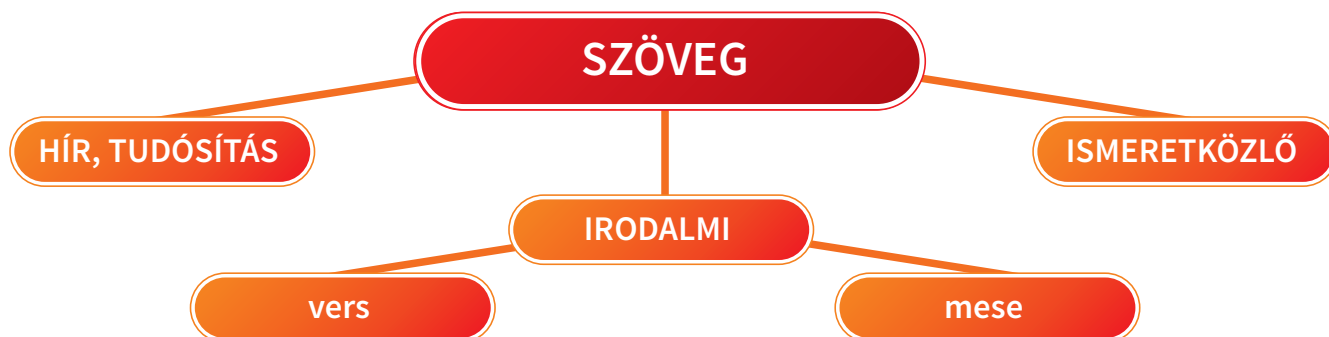
Az idei kiállításra is többfajta rövid és hosszú szőrű, valamint kicsi és nagy testű

kutyát hoztak el gazdáik. Német juhász-kutyákat, terriereket, vizslákat is láthattak a nézők.

A rendezvényre sokan voltak kíváncsiak. A látogatók kiskutyákat is vásárolhattak, de az ebek tenyésztéséhez, tartásához szükséges eszközöket is megtalálhatták.

7. Jellemezd az olvasott szövegeket a gondolattérkép segítségével az alábbi szempontok alapján!

mondatok hossza, fajtája • szöveg tartalma, megfogalmazása • érzelmek

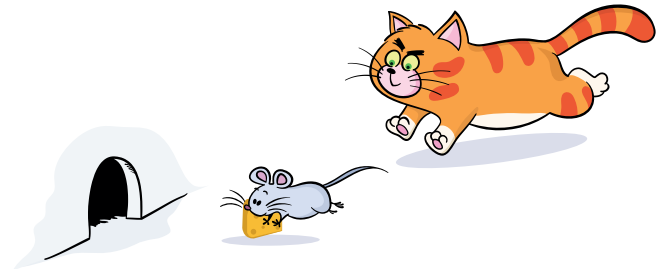


Állatmesét írok

A tankönyvedben többféle állattal foglalkoztunk eddig: macskával, egérrel, kutyával. Az olvasókönyvedben számtalan mesét olvastál már, amelyben állatok szerepeltek. Próbálkozz meg te is állatmese írásával! Előtte olvasd el, Boglárka hogyan fogott hozzá!

Boglárka először kigondolta:

- kik lesznek a szereplők,
- hol játszódik a meséje,
- melyik mesekezdést választja,
- mi lesz a történet,
- hogyan fejezi be a mesét,
- milyen címet ad majd a mesének.



Azután piszkozatot készített. A piszkozat az első, javítható szövegváltozat, amelyből kiderült számára, hogy mi volt a mondanivalója a mese témájáról. A tanítójától megtudta, hogy akkor tudja pontosítani vagy megváltoztatni a mondatait, ha már leírta őket.

1. Olvassátok el Boglárka meséjének piszkozatát!



Miért eszik a macska egeret?

Egyszer volt egy macska és egy egér. Egy kamrában éltek barátságban. Az egyik nap nagyon éhesek voltak, de nem volt egy falat élelmük sem. A macska elküldte az egeret a boltba sajtotért. Úgy is tett az egér. Hazafelé ahogy ment, harapott egy kicsit a sajtból. Aztán újra meg újra. Mire hazatért, egy kicsi sem maradt belőle. Éktelen haragra gerjedt a cica, és ham! bekapta cinogit. Azóta eszik a macska egeret.

2. Hogyan tetszett nektek Boglárka meséje? Miért dicsérnétek meg?



3. Lapozzatok hátra a könyvben a javítási jelekhez! Értelmezzétek őket!

• A tanító néni kijavította Boglárka meséjének piszkozatát. A tanító néni által használt javítási jelek ezt jelentik:

1. 2. 3. Szórendi vagy mondatrendi hiba javítását szolgáló, a szavak vagy mondatok helyes sorrendjét jelölő számok.



Új bekezdés kezdetét jelölő jel.



Nem megfelelő szóhasználatot vagy nem világos jelentésű, zavaros mondatot mutató jel (a szó vagy mondat alatt).

~~Ma nem~~ Felesleges, törölhető szót vagy mondatot áthúzó jel.

miert Helyesírási hibát mutató jel.

Miért eszik a macska egeret?

[Egyszer volt egy macska és egy eger. Egy kamrában éltek barátságban.] Az egyik nap nagyon éhesek voltak, de nem volt egy falat élelmük sem. A macska elküldte az egeret a boltba sajtot. Ugy is tett az eger. ^{3.} Hazafelé ^{1.} ahogy ^{2.} ment, harapott egy kicsit a sajtból. Aztán újra meg újra. Mire hazatért, egy kicsi sem maradt belőle. Éktelen haragra gerjedt a cica, és ham! bekapta cinogit.] Azóta eszik a macska egeret.

- Milyen rokon értelmű szavakat használnátok a hullámos vonallal aláhúzott szavak helyett?
- Mire javítanád az egyenessel aláhúzott szót?



4. Tisztázd le, azaz másold le Boglárka állatmeséjének javított szövegét az élményfüzetedbe!

Szöveg és ismeret

Mint korábban láttad, sokféle szöveg létezik, és ezek sokféle céllal készültek. Azok a szövegek, amelyek ismeretet közölnek, arról tájékoztatnak téged, amiről még nincs vagy kevés az ismereted. Azért írták őket, hogy a tudomásodra hozzanak valamit. Legtöbbször érzelemmentes kijelentő mondatokból állnak.

A következőkben megmutatjuk neked azt, hogyan tudsz egy szövegből minél több mindent megjegyezni, hogyan tehetsz szert ismeretekre. Figyeld meg a lépéseket, mert ezeket fel tudod használni a saját fogalmazásod készítésekor is!

1. **Olvasd el a szöveg címét, nézd meg az illusztrációt! Beszélgetsetek arról a társaiddal, miről szólhat a szöveg!**

• **Fogalmazzatok meg, mit szeretnétek megtudni a szövegből!**



A grönlendi fóka

1. A **grönlendi fókát**, ha a hivatalos nevét nem is tudja, minden gyerek ismeri: a fehér szőrű, édes kis kölyökfókát a *Pufóka kalandjai* című rajzfilmben mindenki láthatta.

2. A grönlendi fóka **170 cm hosszú**. Testtömege eléri a 130 kilogrammot. Bundája **ezüstös színű**, amelyen később **fekete foltok** is megjelennek.

3. A grönlendi fókák **halakkal és rákokkal táplálkoznak**. A fókák kiválóan úsznak. A táplálékért akár 250 méter mélyre is képesek lemerülni.

4. A fóka, bár sok időt tölt a vízben, **emlős állat**. A kis fókák csupán pár hétig szopnak. Ezután már elkezdenek halat fogni.

5. Az újszülött grönlendi fókák **nagyjából 80 cm hosszúak**, és születéskor még fehér a bundájuk. Pár hét múlva azonban megszabadulnak ettől a szőrzettől. Új bundájuk **ezüstös színű** lesz.

6. A jegesmedve **szívesen vadászik a grönlendi fókára**. De a rozmárok is veszélyesek lehetnek rá. A grönlendi őslakosok, az eszkimók is szeretik a fókahúst. Az elejtett állat zsírját világításra használják, bőréből sátrat, csizmát készítenek.



2. Hasonlítsd össze az előzetes elvárásaidat azzal, amit az olvasott szövegből megtudtál!



3. Olvasd el újból a szöveget a beszámozott részenként!

Az általad egymás után olvasott részeket **bekezdéseknek** hívjuk. A szövegnek ezek az egységei mindig egy-egy lényeges szó vagy gondolat köré épülő mondatokból állnak.

A tankönyveidben, munkafüzetekben egy-egy bekezdéshez sok esetben találsz feladatokat is, amelyek abban segítenek, hogy ki tudd emelni a bekezdés leglényegesebb szavait, a **kulcsszavakat**, illetve a bekezdés leglényegesebb mondatát, amit **tételmondatnak** nevezünk.

A szövegben zöld színnel emeltük ki a **kulcsszavakat**, barnával a **tételmondatokat**.

Ez alapján könnyen el tudod majd készíteni a szöveg vázlatát.

- | | |
|-------------------------------------|---------------------------|
| 1. Pufóka, a grönlandi fóka | 4. Szaporodása |
| 2. A grönlandi fóka testének adatai | 5. Az utódjának jellemzői |
| 3. Táplálkozása | 6. Ellenségei |

Gondolattérképet is készíthetsz a grönlandi fókáról szerzett ismereteidről, és ezt is használhatod vázlatként.



4. Olvasd el újra az egész szöveget!

5. A vázlatpontok vagy a gondolattérkép alapján bekezdésenként mondd el, még a szövegbe pillantva, mit tudsz a grönlandi fókáról!

6. Csak a vázlat vagy a gondolattérkép alapján mondd el a grönlandi fókáról szerzett ismereteidet!

Játék a szöveggel

Az emberek mindent szeretnek csoportosítani. Nincs ez másképpen a szövegekkel sem. Megkülönböztethetünk például hétköznapi, tájékoztató, irodalmi és ismeretet közlő szöveget. Nézzünk mindegyikre egy-egy példát!

1. Futtasd végig a szemed a szövegeken a feladatok alatt, ezen és a következő oldalon! Melyikben mely mondatfajták a gyakoriak?

- Hallottad, mit találtak ki a nyolcadikosok?
- Mit?
- A sulinkban is lesz Mikulásgyár.
- Az meg mi?
- Még nem hallottál róla?
- Mondd már el, hogy mi az!



A hétköznapi szövegek változatos mondatfajtákból állnak, amelyek lazán kapcsolódnak egymáshoz. Érzelmeket is kifejeznek. Többnyire mindenki által ismert szavakat tartalmaznak. Stílusuk közvetlen, barátságos, néha barátságtalan.

2. Meséld el a társaidnak, mi a Mikulásgyár! Ha nem tudod, olvasd el a következő tájékoztató szöveget, egy újsághírt!

A Mikulásgyár akciója

Legalább háromszázezer gyerek karácsonyát akarja szebbé tenni a Mikulásgyár nevű jótékonyági adománygyűjtő akció, amely december 5-étől 21-éig várja az adományokat több gyűjtőponton vagy akár ingyenes postai küldemények formájában.

A tájékoztató szövegekben (például hírek, tudósítások, hirdetések) világos, áttekinthető mondatok találhatók. Szóhasználatuk pontos, közérthető. A szöveg témájától és címzettjétől függően vannak érzelmekre ható és érzelemmentes tájékoztató szövegek, tárgyilagos és közvetlen stílusúak.

3. Találjátok ki, hogyan ünnepeljétek az osztály karácsonyát! Fogalmazzátok meg néhány mondatban egy külön lapon! Tájékoztassátok erről a társaitokat!



4. Hasonlítsd össze a vers és a mese mondatainak hosszúságát! Mit tapasztalsz?

Karácsonyra
kalácsot is sütnek,
nincsen ennél
izgalmasabb ünnep!
Ajándékot
én is készítettem,
amíg készült,
majdnem tündér lettem.

Fésűs Éva: Karácsonykor – részlet



Messze-messze fent északon, a sűrű fenyőerdő mélyén él a hómanók népe. Takaros, kicsi házikóikban laknak a hatalmas, öreg fenyőfák tövében.

A hómanók nagyon vidám és barátságos kis lények. Szeretik az erdők-mezők állatait, növényeit, védik és óvják őket a betolakodóktól barátaikkal, a hótündérekkel együtt.

Harald Scheel – Sibyle Jung [herald sel – szibil jáng]: A legszebb karácsonyfa – részlet

Az irodalmi szövegekben hosszú, bonyolult vagy rövid, egyszerű mondatokat olvashatsz. A változatos szavak, szószerkezetek alapján megjelennek előtted a leírt dolgok, események. Stílusuk sokszínű, változatos, érzelmekre ható.

5. Beszéljétek meg, mi a különbség a két irodalmi szöveg formája között!



6. Olvasd el az alábbi szöveget! Melyik csoportba tartozik?



Ausztriában december 24-én a gyermek Jézus hoz ajándékot és karácsonyfát. A gyermekek izgatottan várják a csengőszót. Csak ezután léphetnek a gyertyákkal, díszekkel és édességgel feldíszített karácsonyfát rejtő szobába.

Olaszországban Strega Buffana, a jó boszorkány látogat el a kicsinyekhez. Ő seprűn közlekedik, s karácsony másnapján érkezik meg. A jó gyerekeknek mindenféle finomságot visz, a rosszaknak viszont csak egy darab szenet ad.

Az ismeretet közlő szövegek jellemzői a világos, főleg kijelentő mondatok, a félreérthetetlen, pontos szakszavak, szakkifejezések használata. Stílusuk színes és szakszerű. Érzelmek nem jellemzik őket.

ANYAGOK GYŰJTÉSE







A saját fogalmazás előkészítése

A fogalmazás szó jelentése a mondanivaló összeállítása, szóbeli megfogalmazása vagy írásos formába öntése. Az iskolában főleg fogalmazásórán írsz fogalmazásokat, akkor alkotsz írásbeli szövegeket. De máskor is kerülsz olyan helyzetbe, hogy gondolataidat szóban vagy írásban közölnöd kell másokkal. Akár telefonon, akár egy papírcetlin teszed: mindig szöveget alkotsz. Ehhez eredményesnek és sikeresnek kell lennie a kifejezőképességednek. Mielőtt nekifognál, össze kell szedned a gondolataidat, és anyagot kell gyűjtened a fogalmazás témájához.

- 1. A tanítód egyik kérését kell tolmácsolnod. Gyűjtsd össze, mi mindent kell leírnod majd az üzenőbe, hogy érthető legyen a fogalmazásod!**

A leggyakoribb anyaggyűjtési módok: **tapasztalat, megfigyelés, emlékezés, olvasás, elképzelés.** Általában több anyaggyűjtési módot is felhasználhatsz egyszerre. Például, ha arról írsz, mi volt a legkedvesebb téli szüneti élményed, fel kell elevenítened az élményedet, emlékezned kell rá.

- 2. Emlékezz vissza, neked mi volt a legkedvesebb téli szüneti élményed!**



Boglárka gyönyörű figurákat, ajándéktárgyakat alkot só-liszt gyurmából. A nagymamája megkérte, írja le neki, hogyan készíti őket. Ahhoz, hogy nagyjia kérését a kislány teljesíteni tudja, emlékeznie kell arra, mit olvasott a só-liszt gyurma hozzávalóiról, elkészítéséről, milyen tapasztalatai voltak ezzel kapcsolatban.

3. **Mondd el, hogyan készítheted el a tenyered lenyomatát!**
• **Mi minden szükséges a só-liszt gurma elkészítéséhez?**



A harmadikosok azt a feladatot kapták a tanítójuktól, hogy ültessenek babot, és számoljanak be a növekedéséről. Hogy a feladatot maradéktalanul teljesíteni tudják a gyerekek, nemcsak gondozniuk kellett a magot, hanem meg kellett figyelniük a növény fejlődését is. Mivel ez hosszabb folyamat, ezért feljegyzéseket kellett készíteniük arról, melyik nap mi történt vele. A megfigyelésük, a feljegyzéseik és az emlékezetük alapján tudták megírni a fogalmazásukat.



4. **Te milyen megfigyelést végeztél már otthon vagy az iskolában? Kinek számoltál be róla?**

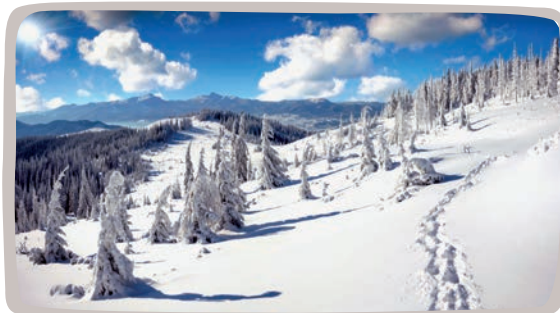
Bencének határtalan a fantáziája. Gyakran elképzeli különböző élőlényeket, tárgyakat. Mivel nagyon szereti az autókat, megálmodta, szerinte milyen lesz a jövő gépkocsija. Lejegyezte az alakját, a színét, a legfontosabb ismertetőjegyeit. Ezek alapján egy leírást készített róla. Elhatározta, húsz év múlva összehasonlítja majd a saját közlekedési járművével. Kíváncsi arra, mennyire fognak hasonlítani egymásra.



5. **Elképzelted már, hogy milyen lenne, ha holnap neked is munkába kellene menned? Írd le néhány mondatban az élményfüzetedbe!**

Személyes élmény, saját tapasztalat

Bence nemcsak a személygépkocsikért rajong, hanem a természetért is. Édesapja barátja erdész, akit gyakran elkísér erdőkerülő útjára. Élményeiről, tapasztalatairól naplót vezet. Igyekszik mindent megörökíteni, amit lát, hall az erdei sétán. Fontosnak tartja, hogy az eseményeket megfelelő sorrendben írja le.



1. Olvasd el Bence naplójának részletét!

2014. január 22.

Pista bácsival már órák óta gyalogoltunk a havas erdőben. Sehol egy ember, sehol egy gép. Távol kerültünk a falutól. Hirtelen furcsa érzésem támadt. Mintha székényikorgást hallottam volna. Körülnéztem, sehol semmi. Azt hittem, hallucinálok. Pista bácsi elnevette magát. Azt mondta, egy szajkó fészkel a közelben. Azt is megtudtam tőle, hogy ez a madár mindenféle hangot tud utánózni. Élethűen utánózza az egerészölyv nyávogászerű kiáltását, a hol-ló mély korrogását és a facánkakas kakatolását is. Nemcsak más madarak hangját, hanem a székényikorgást, a kutyaugatást is hűven utánózza, valóban szajkózza.

2. Mondd el, milyennek képzeled a szajkót! Utána nyisd ki a munkafüzeted! Nézd meg a szajkó képét!

3. Értékeljétek Bence fogalmazását az értékelőlapok segítségével!



ÉRTÉKELŐLAP

Világosan, érthetően fogalmazta meg az élményét, tapasztalatát.

ÉRTÉKELŐLAP

Megfelelő a mondatokban a szavak sorrendje.

ÉRTÉKELŐLAP

Voltak zavaros mondatai.

ÉRTÉKELŐLAP

Az eseményeknek jó volt a sorrendjük.

ÉRTÉKELŐLAP

Az eseményeket összekeverte.

ÉRTÉKELŐLAP

Nagyon érdekes az írása.

ÉRTÉKELŐLAP

Unalmas az írása.

ÉRTÉKELŐLAP

Sok benne a szóismétlés.

4. Meséld el otthon a szüleidnek, milyen érdekességet tudtál meg a szajkóról!

Jó, ha tudod! A szajkó közismert népies neve: mátyásmadár vagy mátyásszajkó, egyes vidékeken mátyás, illetve matyimadár.

5. Más madarak is képesek hangutánzásra. Magyarországon a következők élnek. Melyiket ismered? Milyen tapasztalatod van róla? Írd le a füzetedbe!



holló



szarka

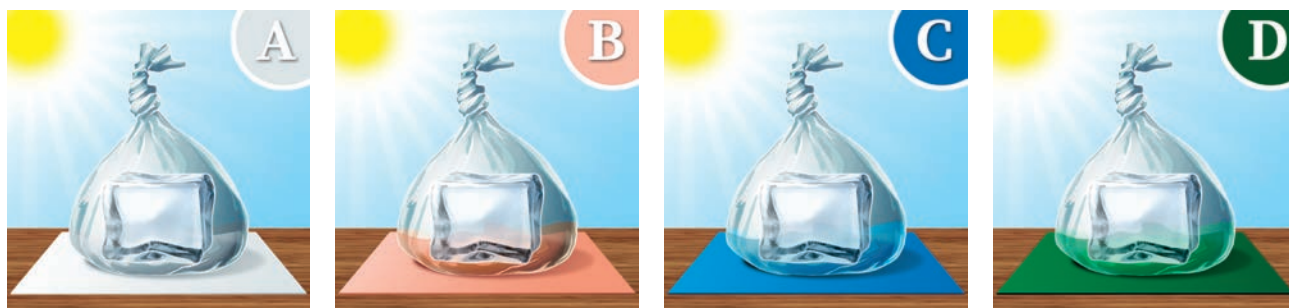


sergély

A saját két szememmel

Boglárka és Bence nővére, Kata nagyon szereti kísérletekkel elkápráztatni az ikreket. A testvérei árgus szemekkel figyelték a következő kísérletet.

Kata fehér, halványpiros, kék és sötétzöld színű kartonlapokat helyezett közvetlen a napfényre. Mindegyikre nejlonzacskóban egy-egy egyforma méretű jégkockát tett.



Boglárkának azt kellett megfigyelniük, melyik jégkocka kezd el először olvadni.

1. Szerinted melyik jégkocka nyerte meg a versenyt? Tippelj vagy indokolj!



Boglárka így fogalmazta meg a megfigyelését: a sötétzöld színű kartonra helyezett jégkocka kezdett el leghamarabb olvadni, a fehér papírra tett pedig a legkésőbb.

Tizenöt perc múlva egy mérőpohár segítségével megmérték, melyik zacskóban keletkezett a legtöbb víz. Bence a mérés alapján megállapította, hogy a sötétzöld kartonon lévő zacskóban keletkezett a legtöbb víz, a fehér kartonon lévőkben a legkevesebb. A megfigyeléseik alapján azt is megfogalmazta, hogy a sötétebb színű anyagok nagyobb mértékben nyelik el a hőt, mint a világosak.

2. Szerinted melyik jégkocka lett a második és a harmadik helyezett? Indokolj is!

A kísérletezés menete



1. Tedd fel a kérdést! Vajon mi történik, ha...?



2. Fogalmazd meg a feltevéseidet!



3. Végezd el a kísérletet!



4. Nézd meg, mi történik! Elemezd az adatokat!



5. Fogalmazd meg a kísérlet eredményét a megfigyeléseid alapján!

Ha megfigyeléssel gyűjtesz anyagot, igyekezz minél több érzékszervedet bevonni! Nagyon fontos, hogy mindent pontosan figyelj meg!

3. Végezzétek el közösen, tanítótok irányításával a következő kísérletet! Végezzétek el hozzá a fenti menet lépéseit!



Szükséges eszközök:

- egy vízzel majdnem teletöltött nagyobb tál,
- 2 gumimaci cukor,
- egy teamécses tálkája,
- egy csipet vatta, amivel ki kell bélelni az edénykét.

A kísérlet leírása

Béleljük ki vattával a gumimacik kis csónakját (teamécsestálka), majd helyezzük bele a két gumimacit. Tegyük őket vízre! Borítsuk az üres poharat szájával lefelé a gumimacik fölé, majd egyenesen tartva, lassan nyomjuk le a tál aljáig. Ezután lassan húzzuk ki a vízből a poharat. Várjuk meg, amíg a csónakocska az utasaival ismét a felszínre úszik.

4. Tapintsd meg a csónakban lévő vattát és a gumimacikat! Mit tapasztalsz?

5. Fogalmazd meg, vajon miért nem lettek vizesek a csónakban a gumimacik!

Olvasmányaimból ismerem

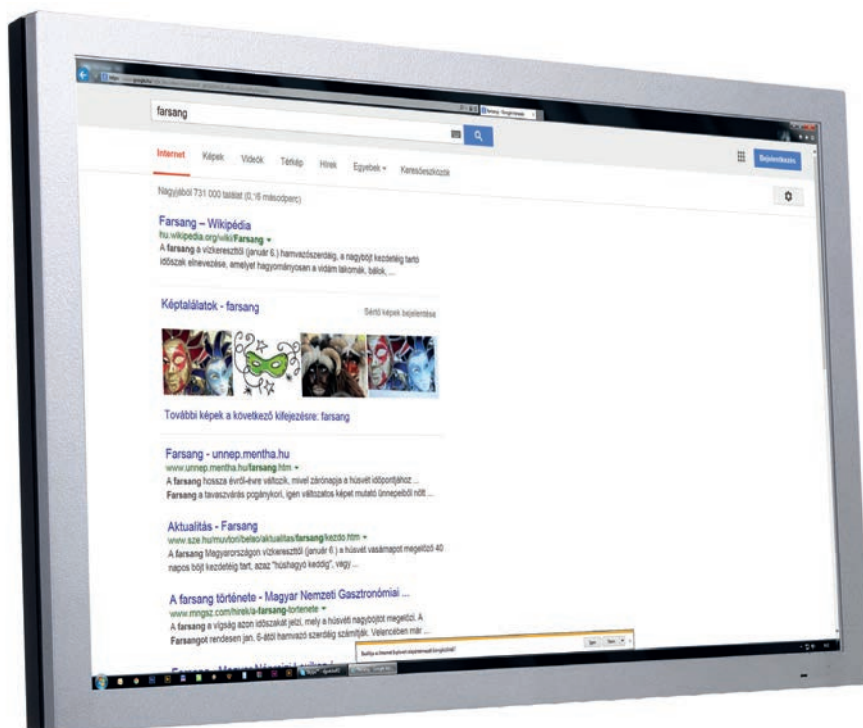
Szövegalkotásodhoz gyűjthetsz anyagot olvasmányélményeid alapján is. Olvasmányokkal nemcsak az olvasókönyvdedben találkozhatasz, hanem a környezetismeret- és a nyelvtankönyvdedben is.

1. Mesélj a társaidnak: mi volt a legutóbbi emlékezetes olvasmányélményed?

Sokféleképpen tájékozódhatsz még egy téged érdeklő témáról. Elmehetsz a könyvtárba, és megkérheted a könyvtárost, hogy ajánljon neked könyveket.

Napjainkban már egyre többen az interneten kutatnak, gyűjtenek anyagot. Ehhez valamelyik keresőoldalt szokták használni. Ha begépeled a keresőablakba a keresett téma kulcsszavát, rengeteg találatod lesz néhány pillanat alatt. A leggyakrabban olvasott írások kerülnek az elejére.

Az interneten gyűjtött anyagot érdemes máshol, például könyvtárban is ellenőrizned. Nem minden teljesen megbízható, amit az interneten olvashatsz.



2. Milyen keresőoldalak léteznek? Tájékozódj az iskolában vagy szűkebb környezetben!

A kereséskor nagyon gyakran az első helyen a Wikipédia jelenik meg. Ez egy ismereteket közlő internetes oldal magyar nyelvű változata. Körülbelül 300 állandó szerkesztője van, és egyre többen kapnak kedvet a tudásuk megosztására. A Wikipédia így fogalmazza meg, mi a farsang:



A farsang a vízkeresztől (január 6.) hamvazószerdáig, a nagyböjt kezdetéig tartó időszak elnevezése, amelyet hagyományosan a vidám lakomák, bálók, multságok, népünnepélyek jellemeznek. A farsang jellegzetessége, hogy a keresztény liturgikus [egyházi szertartásokat tartalmazó] naptárban nem kötődik hozzá jelentős vallási ünnep, alapvetően a gazdag néphagyományokra épül (lásd: torkos csütörtök).

3. Hasonlítsd össze a Wikipédia és az olvasókönyved farsangról írt szövegét!

Az interneten található szövegeket is el kell olvasnod, de a televízióban és rádióban is tájékozódhatsz. Ilyenkor hallás után kell anyagot gyűjtened, bár a televízióban a látvány is segít.

A következő szöveg az egyik tévécsatorna híradójában a műsorvezető szájából hangzott el. Közben a képernyőn a következő felirat jelent meg:

Téltemetés magyar módra

Hazánkban régi hagyománya van a farsangi multságoknak. Az egyik ilyen a mohácsi busójárás. A busók öltözete rövid bundából és szalmával kitömött gatyából áll. A lábukon bocskort viselnek. A derekukon kolomp lóg. A kezükben kereplő vagy buzogány van. Fából és birkabőrből készült, ijesztő álarcot hordanak. A nap végén a főtér közepén egy hatalmas, ház méretű máglyát gyújtanak meg.

4. Kérd meg a társadat, olvassa fel számodra a szöveget! Mondd el neki, mire emlékszel belőle!



Fantáziám szüleménye

A fantáziánk akkor működik, amikor segítségével a képzeletünkben egy még nem létező dolgot, gondolatot, elképzelést hozunk létre. Ezt a nem valóságos dolgot vagy a múlt tapasztalataiból, vagy általunk elképzelt dolgokból állítjuk össze.

A Magyar értelmező kéziszótár így magyarázza a fantázia szó jelentését: Képzelet, képzelőerő.

Minden meghatározásban benne rejlik, hogy fantáziánk szüleményei a valóságban nem léteznek.

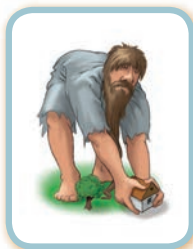
A fantázia művészi megjelenésének egyik szép példája Giuseppe Arcimboldo [dzsuzeppe arcsimboldó] Tavasz című festménye (jobbra).



1. **Mit ábrázol a festmény? Nézd meg alaposan! Miből állította össze a művész az alkotást?**

Mindenki szokott fantáziálni, képzelődni. A mesék is a fantázia szüleményei. Sok olyan lényel találkozhatasz bennük, amilyennel a hétköznapi valóságban sohasem.

2. **Beszélgessetek az alábbi mesehősök kapcsán, mi közöttük a hasonlóság, és mi a különbség!**



3. **Mozgósítsd a képzeletedet! Mondj a pároddal felváltva egy-egy mondatot a fenti képekről, hogy azok összefüggő mesévé váljanak!**



A napjainkban alkotó költőket és írókat is megihletik a régen kitalált mesebeli élőlények. Ennek egyik szép példája Megay László Sárkány című verse.

Nem a hegyen, sem a völgyben,
hanem egy nagy mesekönyvben,
nem oly régen, mostanában
sárkány lakott egymagában.
Zord az élet, nem derű
sárkánynak, ha hétfejű.
Ha köszöntik – Jó napot! –,
emelhet hét kalapot.



4. **Miért humoros a vers? Hogyan fűzi össze a költő a versben a mesét a valósággal? Miért kell kalapot emelnie a sárkánynak?**



Általában a mesebeli sárkányok háromfejűek, hétfejűek, de van tizenkét fejű, sőt még több fejű is közöttük. Csukás István híres sárkányának, Süsünek viszont csak egy feje van. A meseregényből nagy sikerű bábfilmsorozat is készült.



Süsüt háromfejű apja kitagadja, de az emberek befogadják, akiknek a szívét a szelídségével nyeri meg. Süsü ugyanis a többi társával ellentétben inkább lepkéket kerget, és arról ábrándozik, milyen jó volna rózsabimbónak lenni, mert akkor rászállnának a szépséges pillangók. A jószágos Süsü vándorlása során találkozik a Kóbor királyfival, aki megsajnálja és hazaviszi. Először idegenforgalmi szenzációként szerepel, s megtanul „rettentően” viselkedni. Azután kőtörőként lelkesen cipeli az ország hegyeit. Ha kell, megvédi a várost Torzonborz király ármánykodásaitól. Legjobb barátai a Kóbor királyfi, aki később király lesz, és fia, a Kiskirályfi.

di a várost Torzonborz király ármánykodásaitól. Legjobb barátai a Kóbor királyfi, aki később király lesz, és fia, a Kiskirályfi.

5. **Mondd el a társaidnak, mit tudtál meg Süsüről!**
• Válogasd szét a szövegből a fantázia világához tartozó és a valóságban is elképzelhető részeket!
6. **Fantáziád segítségével alakítsd át a mesék egyik gonosz szereplőjét! Írd le az élményfüzetedbe legalább három jótettét!**

A FOGALMAZÁS RÉSZEI





Milyen a jó cím?

A **cím** lehet valakinek a tartózkodási helyét jelölő adatok összessége, lakcím, például: Budapest, VI. kerület, Rózsa u. 17.

A cím lehet alkotásnak a tartalomra utaló megjelölése. Nézd csak meg, milyen sokféle alkotásnak lehet címe! A hangszórókból a rádió hangja szól...



Buborékot fújó lány



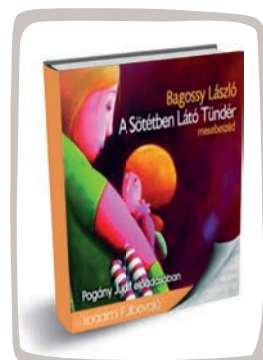
Játszó gyerekek



Az Óperencián túl



Mese a bátor nyúlról



A Sötétben Látó Tündér

1. Milyen alkotásoknak lehet még címük? Mondjatok példákat!



2. Keressetek az olvasókönyvek tartalomjegyzékében számotokra ismeretlen címeket! Melyikhez tartozó szöveget olvasnátok el szívesen? Miért?



A **cím** az írásmű, fogalmazás vagy más **alkotások** (rajz, festmény, szobor, előadás, műsor, zene) **saját neve**.

A cím állhat egy vagy több szóból, esetleg egy rövid mondatból. A cím az írásmű elején áll, és **nagy kezdőbetűvel** kezdjük. A cím végén **nem használunk pontot**, csak a kérdőjelet (?), és a felkiáltójelet (!), illetve a 3 pontot (...) tesszük ki.

A jól megválasztott cím rövid, tömör, érdekes, figyelemfelkeltő, és utal a történet tartalmára. Megnevezheti annak szereplőjét, helyszínét, idejét vagy cselekményét.

A történet szereplőjére utal: A csillagszemű juhász

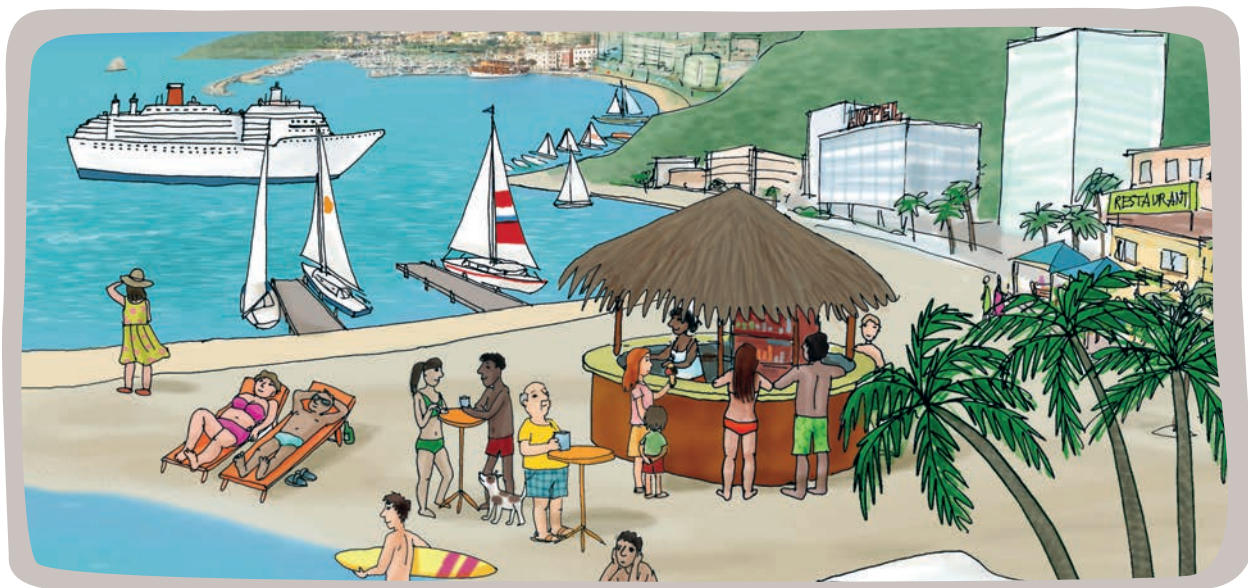
A történet helyszínére utal: Sárkány a kútnál

A történet idejére utal: A farsang időszaka

A történet cselekményére utal: Hogyan került a holló Mátyás címerére?

3. Adj szóban többféle címet a képnek!

- Az egyik utaljon a helyszínre, a másik az időpontra, a harmadik az eseményre!
- Találj ki szokatlan vagy humoros címet is!



A találó cím nemcsak rövid, hanem szokatlanságával, humorosságával, nyelvi ötletességével, például kétértelműségével is olvasásra ösztönöz.

4. Beszéljétek meg, miért meghökkentők a következő gyermekfilmcímek! Melyiket néznétek meg? Miért?



Le a cipővel!

Égig érő fű

Ismeretlen ismerős

Hahó, Öcsi!

Tagoljunk!

Fogalmazásunkat a cím után három részre tagoljuk: **bevezetés**, **tárgyalás** és **befejezés**. Ezeket a szerkezeti egységeket már megfigyelted az olvasókönyvedben is a Királyi lakomák, felséges ételek című íráson. A kiemelt mondatok adták a szöveg vázát, vázlatát, amely alapján könnyebben felidézhetted az olvasottakat.



- I. **bevezetés:** Étkezési szokások
- II. **tárgyalás:** Középkori ételek
- III. **befejezés:** A szolgáltók hada

Ha szöveget alkotsz, te is tagold a mondanivalódat, oszd fő részekre az írásodat! Bekezdéssel jelezd a bevezetés, a tárgyalás és a befejezés kezdetét!



1. Olvassátok el Bence egyik osztálytársának fogalmazását!

Hurrá, nyaralunk!

A szüleimmel elhatároztuk, hogy idén tengerparton fogunk nyaralni. Görögországot vettük célba. Apa lakókocsit kölcsönzött, és augusztusban elindultunk a távoli ország felé.

Anya az utazás előtt napokig csomagolt. Minden fontos dolgot becsomagolt. Minél több volt a csomag, anya annál idegesebb lett! Én még sosem voltam ilyen messze az otthonomtól, így folyton arról faggattam apát, hogyan találunk oda. Apa persze megnyugtató, hogy a térkép mindenben segítségünkre lesz. Az indulás perceiben mindenki nagyon izgatott volt. Hosszú órákon át ültünk a lakókocsiban. Bárcsak odaérnénk már! – gondoltam. Minél többet ültünk, én annál többször kérdeztem meg: ott vagyunk már? Addig-addig kérdezgettem, míg apa idegességében elvétett egy lejárót az autópályán! A kitérőnek köszönhetően két órával később érkeztünk a tengerpartra.

Végül mindenki megkönnyebbülve lépett ki a lakókocsiból. A tengert megpillantva elfelejtettük a hosszú utazást. Megérkeztünk!

Bevezetés

Tárgyalás

Befejezés

2. Figyeljétek meg a fogalmazás egyes szerkezeti egységeit az előző oldalon!
 • Mit tudtál meg a fogalmazásból? Miről szól a bevezetés, tárgyalás és a befejezés? Mondd el emlékezetből! A képek segítenek.



3. Milyen mondatfajtákat használt a fogalmazás írója? Szerintetek miért?

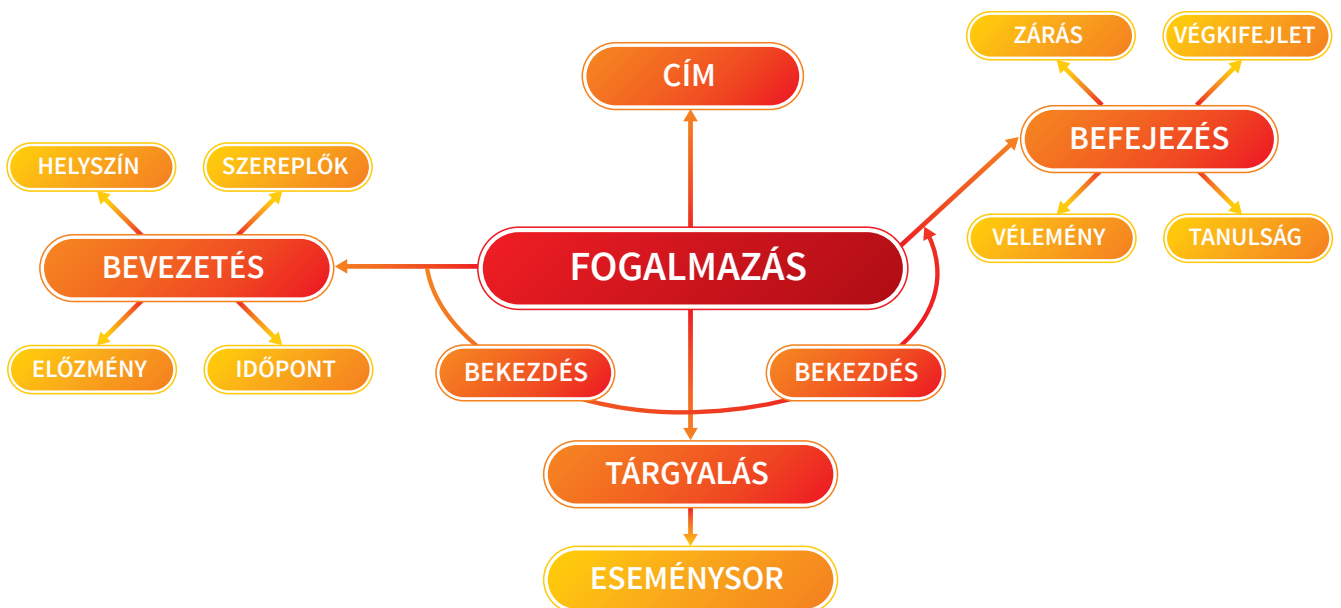
A bevezetés az eseményekre készíti fel az olvasót, bemutathatja a helyszínt, a szereplőket, az időt, valamint az előzményeket is.

A tárgyalásban az eseményeket fogalmazzuk meg.

A befejezés zárja le a történetet. Tartalmazhatja a rövid véleményünket, a végkifejelet és a tanulságot is.

Az egyes részeket mindig új bekezdéssel különítjük el egymástól.

4. Tervezzétek meg a nyaralásról szóló fogalmazásokat a gondolattérkép alapján! Írjátok le a részekhez tartozó fontosabb szavakat az élményfüzetbe!



Mivel is kezdjem?

A jó kezdet fél siker – tartja az egyik közmondásunk. A jelentése: sokszor attól függ a siker, hogy jól kezdünk-e hozzá a dolgunkhoz. Nincs ez másképpen akkor sem, amikor szöveget alkotsz.

A cím megválasztásának fontosságáról már beszéltünk. De lényeges az is, hogyan indítod a fogalmazásodat. Már tudod, a **bevezetés** az eseményekre, a fogalmazás tartalmára készíti fel az olvasót, akinek a szöveget szánod. Bemutathatod **a helyszínt, a szereplőket, az időt, az előzményeket is**. Akár több dolgot is közölhetsz egyszerre.

- 1. Olvassátok el a következő bevezetéseket! Beszéljétek meg, mit tudtok meg belőlük! Melyik szöveget olvasnátok szívesen tovább? Miért?**



Kíváncsiak vagytok rá, hogy miért a zsiráf a kedvenc állatom?

Élt egy zsiráfcsalád a nagy afrikai szavannán. Békésen telt az életük. Legelték a fák leveleit, és ittak az itatónál. Egyik este azonban a szavanna csendjét félelmetes ordítás verte fel.

Eszterke percenként azt kérdezte anyukájától, mikor érnék már az állatkertbe. Egyszer csak megpillantotta a kőből faragott elefántos kaput.



- 2. Válaszd ki az alábbi címek közül a neked legjobban tetszőt, és írd le az élményfüzetedbe! Másold le a hozzá tartozó bevezetést az előző feladatból!**

- Állatkert, te csodás! • Te szereted a zsiráfokat?
- Az oroszlánt legyőző zsiráf

- 3. Olvasd fel az általad kiválasztott bevezetést a társadnak! Folytasd szóban a megkezdett fogalmazást!**



Jékely Zoltán így kezdi **A három törpe** című meséjét:

Három törpe: Babszem, Bikkmakk és Borsika vidáman dalolászva ment, mendegélt az erdőben. Babszem szamócát szedegetett, Bikkmakk mogyorót gyűjtött, Borsika pedig, a haszontalan, pillangókat hajkurászott a sapkájával.

4. Mi keltette fel az érdeklődésedet Jékely Zoltán meséjének bevezetésében?
5. Szabadidődben olvasd el A három törpe meséjét! Keresd a könyvtárban!
6. Olvasd el a következő szöveget!

Óriás a madarak között

Bevezetés

A strucc Afrikában él. Bár madár, de nem tud repülni. A mérete hatalmas. Az embernél is sokkal magasabb, majdnem három méter. A tömege 156 kg. Ha veszélyt érez, nagyobbat képes rúgni, mint egy ló. Egy oroszlánt is menekülésre kényszerít vele. Kitűnően fut, és négyméteres lépteivel egy autó sebességét is eléri. Egy strucctojás másfél kiló, éppen 24 tyúktojásnak felel meg. Akár egy népes család is jóllakhat a belőle készült rántottából.

Nagyon szeretnék eljutni Afrikába, hogy ott láthassak struccokat. Ha nem sikerül, be kell érnem az állatkerttel.



- Hogyan vezetnéd be a szöveget? Mondd el szóban!



7. Válaszolj a kérdésekre a fenti szöveg alapján!
 - Hány cm-rel magasabb nálad a szövegben szereplő strucc?
 - Hány ember lakhatna jól egy strucctojásból készült rántottából, ha mindenki 3 tyúktojásból készült rántottát képes megenni?
8. Másold le az élményfüzetedbe a fenti szöveg címét, és írd meg a hiányzó bevezetését! Ne feledd el a bekezdésről!
9. Keresd a könyveid között vagy a könyvtárban olyan könyveket, amelyek címében állatnév szerepel! Másold le néhányat az élményfüzetedbe!

Események közepette

A tárgyalásban általában az eseményeket, történéseket fogalmazzuk meg. Ez a fogalmazás leghosszabb része. Ügyelnünk kell az események bekövetkeztének, időrendjének helyes sorrendjére.

1. Válasszátok ki a Bors Péter című népmese tárgyalásának helyes eseménysorát! Indokoljátok meg a döntéseket!



1. A sárkány agyonütötte az idősebb legényt.

Bors Péter a húga és a bátyja után eredt.

Buzogány jelezte a sárkány érkezését.

Az özvegyasszony lányát elrabolta a sárkány.

A kisebbik fiú a buzogánnyal agyonütötte a hazaérkezett sárkányt.

A nagyobbik fiú a húga keresésére indult.

Péter megtalálta a testvéreit a sárkány házában.

2. Az özvegyasszony lányát elrabolta a sárkány.

A nagyobbik fiú a húga keresésére indult.

A sárkány agyonütötte az idősebb legényt.

Bors Péter a húga és a bátyja után eredt.

Péter megtalálta a testvéreit a sárkány házában.

Buzogány jelezte a sárkány érkezését.

A kisebbik fiú a buzogánnyal agyonütötte a hazaérkezett sárkányt.



2. Fogalmazd meg szóban a mese bevezetését!

A tárgyalásban gyakran megszólalnak a szereplők. A párbeszéd lejegyzésére külön szabályok vonatkoznak.

3. Olvasd el a következő részletet a Mezőszárnyasi című meséből! Figyeld meg a párbeszéd írásának helyes módját! Segítenek a vastag betűs kiemelések.

– No, ne féljetek – **mondja Mezőszárnyasi** –, megöltem én mind a hármat. Menjünk el, s nézzük meg, mi van a várunkban!

Elmennek előbb a hétfejű sárkány várához. Hát az úgy forog egy kacsalábon, mint a forgószél. **Kiált Mezőszárnyasi:**

- **Forgó vár, állj meg!**
- **Nem az uram parancsolja!** – felelt vissza a vár.
- **De bizony az urad parancsolja, állj meg!**



A fenti részletben Mezőszárnyasi először a testvéreihez szól, majd a kacsalábon forgó várral beszélget.

A **párbeszéd** legfőbb jellemzője, hogy legalább **két személy** folytatja. Amikor az egyik beszél, a másik hallgatja, azután szerepet cserélnek.

Ha új vagy a másik szereplő szólal meg, azt mindig új sorba írjuk, és gondolatjelet teszünk elé.

– **De bizony az urad parancsolja, állj meg!**

Ha a szereplő szavait a fogalmazó mondata megelőzi, kettőspontot használunk.

Kiált Mezőszárnyasi:

– **Forgó vár, állj meg!**

A szereplő megszólalása és a fogalmazó mondata közé is gondolatjelet teszünk.

– **Nem az uram parancsolja!** – felelt vissza a vár.

Ha a fogalmazó a szereplő szavai közé ékeli a saját mondandóját, azt gondolatjelek közé tesszük.

– **No, ne féljetek – mondja Mezőszárnyasi** –, megöltem én mind a hármat.

4. Mezőszárnyasi testvérei nem akarják megnézni a sárkányok várát. A meseíró ezt így fogalmazta meg: De így, de úgy, ők nem mennek. Játsszátok el a jelenetet!



Itt a vége, így lett vége!

A népmesék mindig a jó győzelmével zárulnak, és a gonosz elnyeri méltó büntetését. Minden jó, ha a vége jó.

Az olvasókönyvedben sokféle mesebefejezéssel ismerkedhettél meg, amelyek bármelyik mese befejezésének a végére odailleszthetők, például:



Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Itt a vége, fuss el véle!

Aki nem hiszi, járjon utána!

Ha meg nem haltak, máig is élnek.

Boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Így volt, mese volt, igaz volt.

Hétországra szóló lakodalmat csaptak. Hencidától Boncidáig folyt a sárga lé. Holnap legyenek a ti vendégeitek!

1. Olvasd el a meserészletet! Fejezd be szóban a szövegnek megfelelő stílusban!

... Küzdött Gyurka a sárkánnyal három nap, három éjjel. Mikor fogytán volt ereje, eszébe jutott a szépséges királykisasszony, s oly melegség öntötte el szívét, hogy hirtelen elfelejtette minden fáradtságát. Eszébe jutott csillámló aranyhaja, tengerkék szeme, csodálatos mosolya, hangja bársonya. Egyszer csak összeszedte minden erejét, bátorságát, s egy jól irányzott csapással legyőzte a szörnyű sárkányt.



A fogalmazás utolsó, rövid szerkezeti egysége a **befejezés**, amelyben **lezárjuk a cselekményt, a történetet**. A befejezésben leírhatjuk véleményünket, tanácsokat adhatunk, de lehetőség van a tanulság megfogalmazására is.

2. Melyik mese befejezését olvasod? Fejezd be másképpen! Legyél te a tündérkirálynő vagy a tündérkirály!

– Én jóságot ajándékozok neki – válaszolta mosolyogva a tündérkirálynő. – A Nap pompás és fényes, de csupán világító szikla volna, ha nem melegítené a Földet. A szív jósága olyan, mint a nap melege: életet ad. Jóság nélkül olyan a szépség, mint illat nélkül a virág. Jóság nélkül a gazdagság csupán az önzés gondozója. Jóság nélkül

még a szerelem is csak tűz, mely pusztít és éget. Tudjátok meg, hogy a ti ajándékaitok mulandók, de a jóság maradandó: olyan, akár a forrás, melyből minél többet merítesz, annál bőségesebben buzog. A jóság? Az egyetlen kiapadhatatlan kincs!

– S itt ráhajolt az alvó gyermekre, szívét gyengéden megérintette, s ezt suttogetta:

– Légy jó!

3. Olvasd el Bence fogalmazását! Mondj véleményt róla! Hívd segítségül a 78. oldalon lévő önértékelési szempontokat!



Balázs születésnapja

Nagyon örültem, amikor az új osztálytársunk meghívott a szombat délutáni születésnapi bulijára.

Balázs őszintén örült az ajándékomnak. A szel-pénzemen vett csoki csomagolását saját készítésűre cseréltem. Az anyukája isteni tortát sütött. A nővére mókás szendvicsei is igen ízlettek a társaságnak. Sokat játszottunk. Hatalmasakat kacagtunk Boldi viccein. Sajnos hamar eltelt az idő.

Otthon elmeséltem anyáéknak a bulit. Szerintem jó barátok lehetünk Balázzsal. Igazán jó fej.

4. Fejezd be másképpen a fogalmazást az élményfüzetedben!

Tündérmesét írok

Kicsi korod óta sok tündérmesét hallottál már, sőt az olvasókönyvedben is olvastál már közülük jó néhányat. Most kipróbálhatod, te milyen tündérmesét tudsz írni. Hogy megkönnyítsük a dolgodat, segítünk neked egy kicsit.

Amikor Boglárka és Bence a farsangi mulatságra készült, a tanító nénijüktől egy sablont kaptak a farsangi álarcukhoz. Ezt a sablont aztán kedvük szerint díszíthették, ékesíthették. A tündérmeséknek is van sablonjuk, amit most megismertetünk veled.

Mesekezdés

Volt egyszer egy...

Egyszer volt, hol nem volt,
volt egyszer egy...

Egyszer volt, hol nem volt,
még az Üveghegyen innen, az Óperenciás-tengeren túl, ahol a kurta farkú kismalac túr, volt egyszer egy...



A mese főhőse



Kár, veszteség következik be.

A sárkányok elrabolják a királykisasszonyokat. Meghal az öreg király. Az ellenség elfoglalja az országot. A király is elesik. Eltűnnek az aranyalmák a király kertjéből stb.

A főhős találkozik a segítőjével.



Varázstárgyakat kap(hat) a segítőtől.



Megküzd az ellenségével, és legyőzi.



Minden jóra fordul.

A főhős elnyeri a királykisasszony kezét, és megkapja az öreg király fele királyságát.

**Mesebefejezés**

Ha meg nem haltak, máig is élnek.
Kerekedjenek egy tojáshéjba, s holnap legyenek a kendtek vendégei!
Az ünneplés talán még ma is tartana, ha egyszer csak vége nem lett volna.
Így volt, vége volt, mese volt.



1. **Olvasd el a tündérmesékben előforduló mesei kifejezéseket! Melyik milyen eseményekhez kapcsolódik? Beszéljétek meg!**

Mi járatanban vagy erre, ahol még a madár sem jár?
Hol jársz te itt, ahol még a madár sem jár?
Szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál!
Szerencséd, hogy öregapádnak szólítottál!
Telt-múlt az idő.
Mentek, mendegéltek.
Jótett helyébe jót várj!
Felséges királyom, életem, halálom kezedbe ajánlom!



Most már csak rajtad múlik, hogy a fantáziád és a szókinccsed felhasználásával milyen saját tündérmesét fogalmazol meg.

Ne feledkezz meg azonban arról sem, hogy a mesék mindig valakiknek szólnak! Használhatsz olyan kifejezéseket is, amelyekkel a hallgatósághoz szólsz:

Hát lássatok csodát!
Hogy szavamát össze ne keverjem, ...
S ím, halljatok csudát!
Olyat bizony még ti se láttatok!

2. **Írd meg úgy a tündérmesédet, hogy felhasználod benne a tanultakat!**

AZ ELBESZÉLÉS







AZ ELBESZÉLÉS

Vázlat és fogalmazás

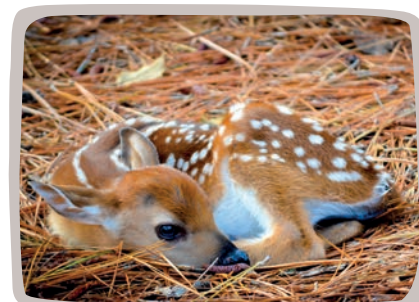
A fogalmazás tervezésekor fontos **vázlatot** készítened. A jó vázlat rögzíti az események sorrendjét, és segíti a gondolatok részletesebb kifejtését. A vázlat elkészítését, ahogyan ezt már tanultad, meg kell előznie a téma kiválasztásának, az anyaggyűjtésnek és a címadásnak. A szövegalkotásra való felkészülésben segíthet a következő táblázat.

Cím	Erdei kalandunk
Téma	vasárnapi túra a hegyekben
Szereplők	én, a szüleim és az ikertestvérem, Boglárka
Helyszín	Szarvaskő mellett
Idő	vasárnap
Esemény	Sétáltunk a gyönyörű tavaszi erdőben, és őzikét találtunk.
Eredmény	Nem közelítettük meg, nem simogattuk meg.
Tanulság	Az anyaállat az idegen szagot megérezve sorsára hagyja gidáját.
Véleményem	Ismeretek hiányában sokszor több kárt okozunk az „árva” megmentésével, mint azzal, ha nyugodtan a helyén hagyjuk.

A vázlatodnak is tükröznie kell a fogalmazás szerkezeti egységeit. A bevezetés és a befejezés általában rövid, a tárgyalásban pedig részletesen kifejtheted a mondanivalódat, ezért a tárgyalás több vázlatpontból is állhat. A vázlatpontoknak megfelelően a fogalmazást bekezdésekre kell tagolnod.

Az Erdei kalandunk című fogalmazás vázlata:

- I. Szarvaskőre érkeztünk.
- II. 1. Séta az erdőben.
2. Őzgidára bukkantunk.
3. Mi a teendő?
- III. Megnyugodtam.



1. Olvasd el Bence fogalmazását, majd mondj véleményt róla a következő szempontoknak megfelelően!

- Hogyan használta fel a vázlatról és a tagolásról szerzett ismereteit?
- Megfelelően építette-e fel az események sorrendjét?
- Mennyire volt érdekes, változatos a fogalmazása?

Erdei kalandunk

Vasárnap reggel a családunk a gyönyörű, Egerhez közeli Szarvaskőre utazott.

Az autónkat a parkolóban hagytuk, és bevettük magunkat a Bükk erdejébe. Apa vezette a kis csapatunkat. Ő a tőrjelzéseket leste, mi a fákat.

Egyszer csak Bogi megfogta a karomat, és egy bokorra mutatott. A levelek közül egy öregida nézett ránk rémülten.

- Vigyük haza! Az anyukája nélkül elpusztul az erdőben - kértük Bogival a szüleinket.

- Szó sem lehet róla! - közölte apa ellentmondást nem tűrő hangon. - Az anyja miattunk ment el. A gidáját elbűjtatta, mert még kicsi a futáshoz, de visszajön hozzá! Ha magunkkal vinnénk, elpusztulna nálunk, hiába gondoznánk.

- Meg ne simogassátok! - suttogta anya. - Ha a mamája visszatér, és megérzi az idegen szagot, sorsára hagyja a kicsinyét.

Távolabb elbűjtünk, és hamarosan megjelent az "özmama. Megnyalogatta a gidáját. Megnyugodtam.



Elbeszélő fogalmazás

Az **elbeszélés** bemutatja a helyszínt és a szereplőket, majd **eseményeket, történetet** beszél el, általában időrendi sorrendben.

A **leírás** ezzel szemben az élőlények, tárgyak jellemző tulajdonságait írja le. Erről a következő tanévben fogsz tanulni.

1. Csak az elbeszélésre jellemző mondatokat olvasd fel!

Az elbeszélő fogalmazás eseményt mesél el.

Az elbeszélő fogalmazásban egymással összefüggő mondatok vannak.

Az elbeszélő fogalmazás az élőlények, tárgyak tulajdonságait írja le.

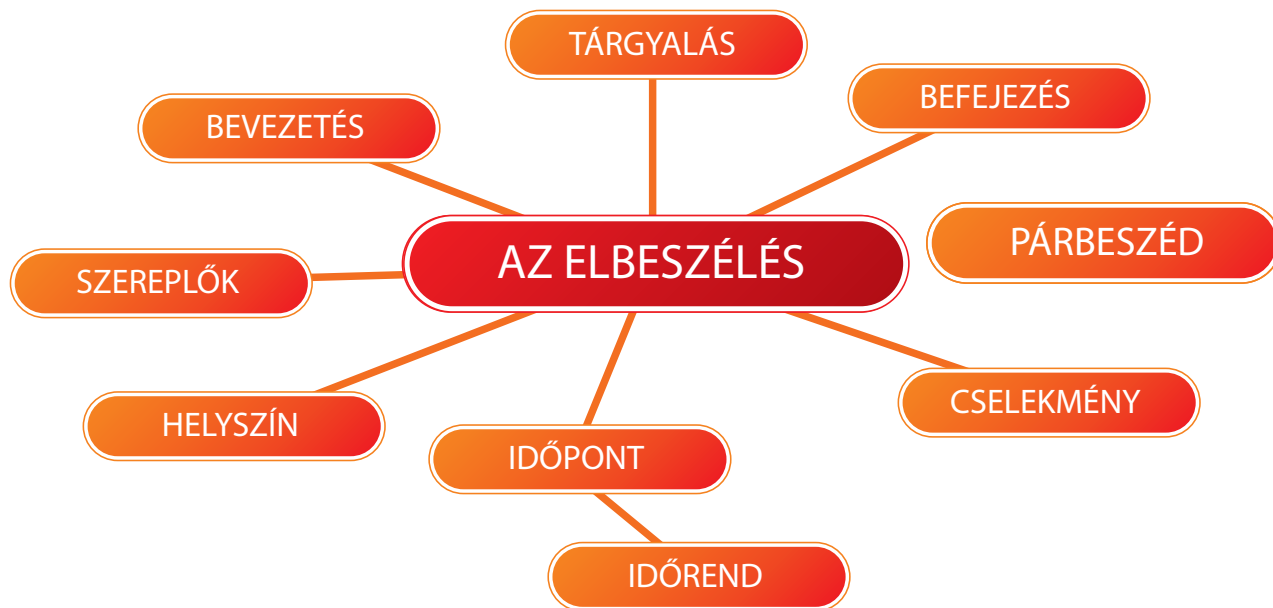
Az elbeszélő fogalmazásban a mondatok egymás után valami újat közölnek.

Az elbeszélő fogalmazás történetet beszél el.

Az elbeszélést csak múlt időben írhatjuk le.

Az elbeszélésnek is van címe.

2. Mondd el, mi a kapcsolatuk a következő kifejezéseknek az elbeszéléssel!



3. Olvassátok el a következő elbeszélést!

4. Nézzétek meg újra a gondolattérképet! Keressetek példákat hozzá az olvasott elbeszélésben!

A kislány és a festő

Egyszer egy festő festett egy gyönyörű képet, a szobája legszebb részére függesztette, és senkinek nem adta el. Néhány hónap múlva a művész hallott egy kórházban fekvő, nagyon beteg és szomorú kislányról. Úgy döntött, hogy meglátogatja.

Elvitte neki a gyönyörű, féltett festményét is. Egy sápadt, beteg kislány az ablakon kitekintve nézte a szemben álló ház ereszén lévő fecskefészket. A festő halkán megszólalt:

- Szervusz! – mondta, és biztatóan mosolygott.
- Jó napot! Ismerem én a bácsit?
- Nem – válaszolta a festő. – Úgy döntöttem, elhozom neked a legszebb festményemet, hátha gyógyulásodra szolgál.

A kislány szomorúan a művészre tekintett.

- Sajnálom, de nekem ez a festmény semmit sem ér.
- No de miért? – állt döbbenetben a festő.
- Tessék kinézni az ablakon! Látja ott azt a fecskefészket? Nos – mondta szomorkásan a lány –, amikor abból a fészekből a fecskék délre repülnek, az én napom végleg lenyugszik. Látja, ezért nem fogadom el az ön féltett kincsét.
- Ó, őszintén sajnálom – válaszolt az úr. – Remélem, meggyógyulsz. Viszlát!
- Ég önnel! – intett búcsút a soványka kéz. Az ajtó csikordult, és a festő kilépett.

Hazafelé azon gondolkodott, miként lehetne még marasztalni a fecskéket, hiszen ők a kislány életét jelentik. És eszébe jutott egy ötlet, hiszen ő mégiscsak egy festő...

Sok hónap telt el azóta, hogy a művész a kislánynál járt. S azóta igazi csoda történt. A fecskék nem repültek el. Időközben a lányka meggyógyult, hisz a fecskék tartották benne a lelket.

A kislány első útja a szemben lévő ház eresze alá vezetett. Amikor odaért, egyszerűen nem hitt a szemének: az ő fecskéi festve voltak csupán. S így a festő mégiscsak megmentette a kislány életét, akinek hitét a festett fecskék kölcsönözték.



5. Olvassátok fel szerepenként az elbeszélést!

6. Hallgassátok meg Kovács Kati A festő és a fecskék című dalát!

Fő részekre tagoltan

Az elbeszélő fogalmazást is három részre tagoljuk.

Az elbeszélő fogalmazás **bevezetése** rövid, egy-két mondatból áll. Az a célja, hogy felkeltse az érdeklődést. Bemutathatja a szereplőket, az esemény helyszínét, idejét, okát, utalhat a tárgyalásban kifejtendőkre is.

A **tárgyalás** az elbeszélés fő egysége, a fogalmazás legterjedelmesebb része. A lényeges eseményekről részletesen írunk benne. A tárgyalás több bekezdésre tagolható. A tagolás alapja lehet a helyszín megváltozása, újabb szereplő megjelenése. A bekezdéseket egy ujjal beljebb kezdjük. A tárgyalást színesíthetjük párbeszédekkel is. A megszólalásokat új sorban, gondolatjellel kezdjük.

A **befejezés** lezárja az eseményt. Tartalmazhat megállapítást, állásfoglalást, véleményt, érzelmet, tanulságot, kívánságot.

MOZI

FILM

VÉGE

1. **Meséld el a társaidnak, ha már jártál moziban! A következő kérdések segítenek az elbeszéléseid megalkotásában.**

Kivel? Hol? Mikor? Mi történt? Mi a véleményed a látott filmről?

2. **Olvasd el a következő fogalmazást! Szerinted hol jelenhetett meg?**

Fogalmazásverseny az osztályunkban

A tanítónk az egyik napon fogalmazásversenyt hirdetett. Az osztályunkból nyolcan nevezünk be. A többieket nem tudtuk rábeszélni.

Leírom, milyen követelmények szerint kellett írunk a fogalmazást. Az első szabály az volt, hogy hármastagolású legyen, azaz legyen bevezetése, tárgyalása és befejezése. A második, hogy szerepeljen benne párbeszéd. A harmadik követelmény, hogy utazásról szóljon. Egy hét alatt kellett elkészítenünk.

Már nagyon vártam az eredményhirdetést. Az első helyezett Kovács Bendegúz lett. Én, Boros Boglárka második helyezést értem el. Nagy Csenge és Szepesi Szilárd holtversenyben harmadik lett. Takács Ádám különdíjban részesült.

Mindannyian osztályfőnöki dicséretet kaptunk, és egy-egy ötöst magyarból.

3. Válaszoljatok a szöveggel kapcsolatos kérdésekre!

- Ki alkotta a szöveget?
- Milyen szabály vonatkozott a fogalmazás témájára?
- Mi volt a második előírás?
- Hányan kaptak ötöst a fogalmazásukra?



4. Mondjatok véleményt az értékelőlapok segítségével Boglárka szövegéről!



<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Jó a címválasztása, mert...</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Csak a lényeges dolgokat közölte.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Az eseményeket időrendben írta le.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Megfelelően tagolta a fogalmazását.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Kerülte a felesleges szóismétlést.</p>
---	---	--	---	--

5. Hirdessetek fogalmazásversenyt az osztályotokban!

- Beszéljétek meg a szabályokat!
- Használjátok fel a rajzokon lévő események vagy a szócsoportok valamelyikét!



nagyapa
vidéken
kapáltam
segítettem



nédes
horgásztunk
barátom
tópart



Elbeszélést írok

Nem is olyan régen írtál tündérmesét, amihez mintát kaptál tőlünk, hogy élvezetes, érdekes mesét alkothass a hallgatóságod, szüleid, tanítóid, társaid számára.

Most elbeszéléseid írásához szeretnénk segítséget nyújtani neked.

1. Először ki kell választanod a témát, amiről szöveget szeretnél alkotni. Ebben segíthet a tanítód, sőt a társad is.
2. Anyaggyűjtéskor jó, ha gondolattérképet használsz. A munkafüzetekben készítheted el.
3. A következő lépés a címadás. Ne feledkezz meg arról, milyen a jó cím! Fontos, hogy utaljon a tartalomra, érdekes és rövid legyen.
4. Készítsd el a vázlatot! A tárgyalást is több részre bonthatod. A vázlatodat olvasd fel a társadnak, kérd ki a véleményét! Természetesen nem kell minden javaslatát elfogadnod, hiszen te vagy a szerző!
5. Ezt követően az első szövegváltozat, a piszkozat megfogalmazása a feladatod, amin majd még változtathatsz. Írj bátran a témáról kb. 15–20 percig. Ha csak minden második sorba írsz, lesz hely a későbbi javításaidnak, kiegészítéseidnek. Amikor elkészültél a fogalmazásoddal, feltétlenül olvasd át! Ellenőrizd a saját munkádat!
6. Beszéljétek meg a pároddal az írásaitokat! Az a jó, ha először a fogalmazásaitok tartalmára figyeltek, és elmondjátok, mi tetszett benne. Sokat segítetek egymásnak, ha felhívjátok a másik figyelmét azokra a részekre, amelyek nem világosak. A javításokat az üres sorokba íjátok!



Ilyen kérdésekkel fordulhattok egymáshoz:

- Érdekesnek találod a bevezetésemet? Javítsak rajta?
- Szerinted hol kellene pontosabban fogalmaznom a szövegben?
- Nem vagyok túl bőbeszédű? Melyik résznél?
- Összefüggők a mondataim? Érthetők?
- Illik a cím a szöveghez?

7. A második szövegváltozatodat a társaddal való megbeszélésed alapján készítheted el. Újra írd le az egész szöveget! Ha elkészültél vele, sokat segíthet, ha halkán felolvashatod magadnak. Olyan hibákat is észrevehetsz, amelyek felett néma olvasáskor elsiklasz.
8. Mielőtt a végső (harmadik) szövegváltozatot leírod, a következő kérdések alapján nézd át a fogalmazásodat! Ha szükséges, használd a megismert javítási jeleket!

- Megfelelően tagoltam a fogalmazásomat?
- Beljebb kezdtem minden bekezdést?
- Minden mondat teljes gondolatot fejez ki?
- Minden mondatot nagy kezdőbetűvel kezdtem?
- Minden mondatot megfelelő mondatvégi írásjellel zártam?
- Nem fordul elő benne felesleges szóismétlés?
- Máshol is használtam nagybetűket, ahol kellett?
- Minden szót helyesen írtam le?



Ha bizonytalan vagy valamelyik szó helyesírásában, nézd meg a szótárban, vagy kérj segítséget a társadtól, a tanítódtól.

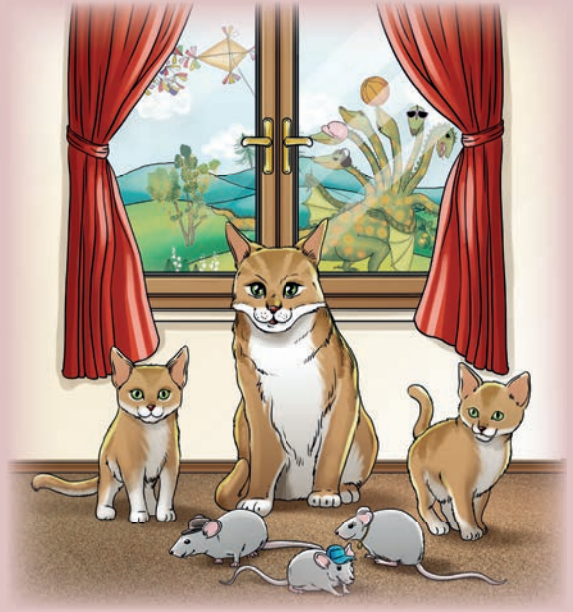
9. Most már csak a fogalmazásod letisztázása van hátra. Ügyelj arra is, hogy tetszetős, jól olvasható legyen az írásod!

Ha úgy érzed, jól sikerült az elbeszélésed, és a társadnak is tetszett, arra biztatunk, önként jelentkez, hogy felolvashasd a társaidnak a fogalmazásodat. Kérd meg őket, hogy értékeljék az írásodat a következő értékelőlapok segítségével!

ÉRTÉKELŐLAP	ÉRTÉKELŐLAP	ÉRTÉKELŐLAP	ÉRTÉKELŐLAP	ÉRTÉKELŐLAP
Érdekes, változatos a fogalmazásod.	Jól használtad az elbeszélésről tanultakat.	Kifogástalanul építetted fel az események sorrendjét.	A mondataid választékosak, és kapcsolódnak egymáshoz.	Különösen a bevezetésed/befejezésed tetszett.

ÉV VÉGI ISMÉTLÉS







Én ezt már mind ismerem!

A következőkben sok-sok játék kapcsán ismételjük át, amiről a 3. évfolyamon tanultál fogalmazásórákon.

1. Játsszatok Ki vagyok én? játékot! Olvasd el a játékszabályt!



Írjátok fel a következő szavakat egy cédulára: cím, elbeszélés, bevezetés, tárgyalás, befejezés, anyaggyűjtés, vázlat, időrend, párbeszéd! Egy társatok hátára gyurma- ragasztó segítségével tegyétek fel az egyik szókérttyét úgy, hogy ő ne lássa, mi van rajta! Az osztály felé fordulva kérdezze meg: Ki vagyok én? Mindenki mondjon egy igaz állítást arról, hogy ki ő. Például így: „te a fogalmazás egyik része vagy”. Akkor jó a játék, ha nem áruljátok el elsősre a legfontosabb információt, de nem is beszél- tek mellé. Így kell kitalálnia a társatoknak, hogy milyen szó szerepel a hátán.

2. A félmondatos játék szabályai



Haladjatok sorban az osztályteremben fél-fél mon- datokkal. Egyikőtök megkezd egy mondatot, ame- lyet egy másik gyereknek kell befejeznie. Ezután a mondat befejezője kezd egyet, és egy harmadik társatok fejezi be azt, és így tovább. Aki 3 másod- percen belül nem szólal meg, zálogot ad. Nem szükséges a mondatokból szövegnek kiala- kulnia.



3. A mondatrészleteket beírtuk a táblázat megfelelő helyére. Alkossatok szó- ban rövid elbeszélést a mondatrészletek kiegészítésével!



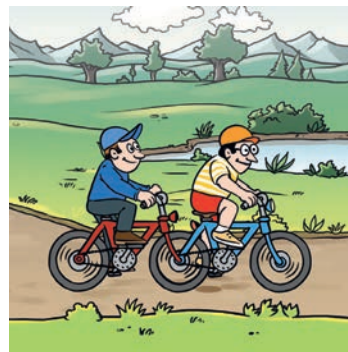
Bevezetés	Tárgyalás	Befejezés
Történt egyszer...	A harmadikosok... Később... Nem sokkal ezután... Végül... Pár nap múlva...	Szerintem...

4. A következő játékban kipróbálhatjátok, mennyire figyeltek oda egymásra, és azt, hogy milyen jó az emlékezőképességetek.

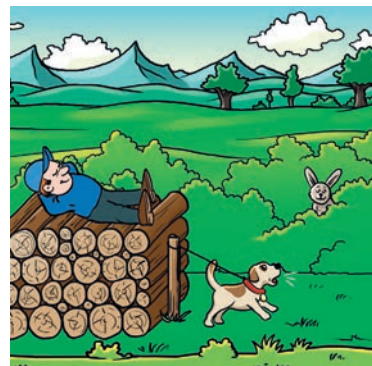
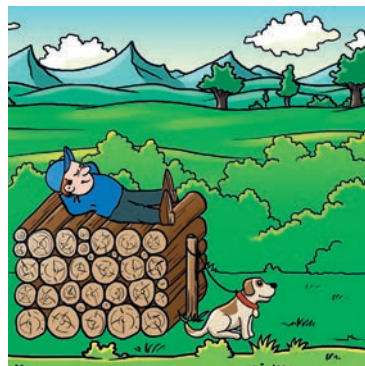


Válasszatok magatok közül játékvezetőt. Ő kezdi a játékot. Egy papírlapra leír egy két-három mondatból álló rövid történetet. Ezt a mellette ülő játékos fülébe súgja. Úgy kell súgni, hogy a többiek ne hallhassák, de érthető legyen a szöveg. A vezető mellett ülő játékos a másik szomszédjának adja tovább a hallottakat egészen addig, míg körbe nem ér az üzenet. Az utolsó játékos hangosan kimondja, amit hallott. Ezt hasonlítsátok össze a játékvezető eredeti szövegével!

5. Alkossatok szóban szöveget a következő képsorról!



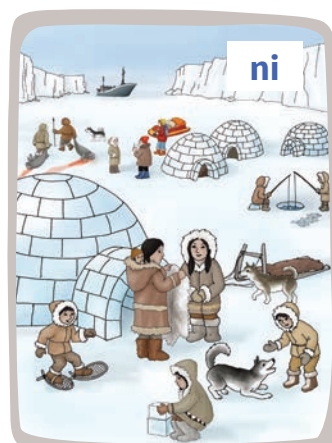
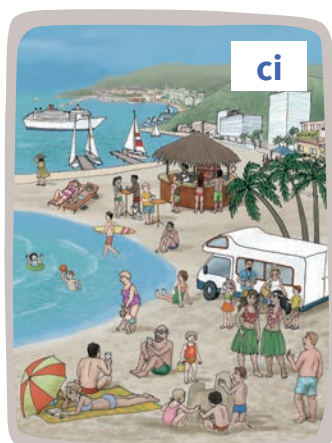
6. Vajon mi lehet a történet befejező része? Fogalmazzátok meg közösen!






Merre jártunk? Mit találtunk?

Sokfelé, sok mindent. Röviden csak így válaszolhatunk a címbe feltett kérdésre. Tekintsük át együtt, mi mindenről alkottatok szöveget szóban és írásban a 3. évfolyamon!

Fotóalbumot készítettünk az ismerős képekből.



1. Mi jut eszetekbe a fotóalbum képeiről? Mondjátok el mondatlácban a csoportotokon belül! 
2. Rendezd a fejezeteknek megfelelő sorrendbe a képeket! Olvassátok össze a szótagokat! Írjátok le egy lapra a megfejtést! 
3. Mi jut eszetekbe az előző feladat megfejtéséről? Gyűjtsetek 2 perc alatt minél több szót ezzel kapcsolatban! 

4. Válasszatok ki egy képet a fényképalbumból! Készítsetek rövid beszélgetést a kép két szereplőjeként! Osszátok ki a szerepeket! Használjátok fel az alábbi szavakat!

hirtelen

jobban

mindketten

talán

5. Alkossatok szóban elbeszélést közösen a következő képek valamelyikéről!



Közeledik a vakáció. Csukás István *Tanévzáró* című versével kívánunk neked jó pihenést, kikapcsolódást, feltöltődést a nyári szünetben.

Félre irka, sutba táska,
vidám szemünk ne is lássa,
vigyük gyorsan a padlásra,
őszig legyen ott lakása.

Elő sárkány, elő labda,
szállj az égnél magasabbra!
Gyere, állj be a csapatba,
estig ne is hagyjuk abba!

Vár a víz és vár a partja,
vár a nyári rét, a tarka,
szívünk boldog, bőrünk barna,
ki erre fut, ki meg arra.

Félre irka, sutba táska,
vidám szemünk ne is lássa,
vigyük gyorsan a padlásra,
őszig legyen ott lakása.

VAKÁCIÓ!

Szemponatok az önellenőrzéshez

1. Milyen a fogalmazásom tartalma?

Megfelel-e a fogalmazásom a megadott vagy az általam választott témának?

A címről szól-e?

Tartalmaz-e a témáról minden lényegeset?

Nem hagytam-e ki valami fontosat?

Van-e benne a téma szempontjából felesleges mondat?

2. Milyen a fogalmazásom szerkezete?

Van-e tartalmi kapcsolat a mondataim között?

Az eseményeket időrendben írtam le?

Helyes-e a fogalmazásom tagolása (bevezetés, tárgyalás, befejezés)?

A témához kapcsolódik-e a bevezetésem és a befejezésem?

Megfelelő-e a részek aránya?

Helyes-e a párbeszéd leírása, ha van a fogalmazásomban?

3. Milyen a fogalmazásom nyelvi megformáltsága?

Érthetők-e a mondataim? Nem túl bonyolultak? Nem túl egyszerűek?

Helyes-e minden mondatom szórendje?

A legmegfelelőbb szavakat használtam-e a gondolataim kifejezésére?

Használtam-e rokon értelmű szavakat a felesleges szóismétlés elkerülésére?

A mondataim értelmileg összefüggnek-e egymással?

A mondataim sorrendje követi-e az események időrendjét?

Használtam-e többféle mondatfajtát?

Alkalmaztam-e párbeszédet, ha a témám úgy kívánta?

4. Milyen a fogalmazásom külalakja, rendezettsége?

Olvasható az írásom mások számára is?

A címet középre írtam-e? Alatta hagytam-e ki sort?

Új bekezdésbe írtam a fogalmazásom különböző részeit?

Betartottam a már tanult helyesírási szabályokat?



1. Milyen a fogalmazásom tartalma?

<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>A fogalmazásom a címről szól.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Csak lényeges mondatok szerepelnek benne.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>A történet érdekes, izgalmas.</p>
---	---	---

2. Milyen a fogalmazásom szerkezete?

<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>A mondatok kapcsolódnak egymáshoz.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Az eseményeket időrendben írtam le.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Megfelelően tagoltam a fogalmazást.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Bekezdéssel kezdtem az új részeket.</p>
--	---	---	---

3. Milyen a fogalmazásom nyelvi megformáltsága? Alkalmaztam-e párbeszédet, ha a témám úgy kívánta?

<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Megfelelő a mondatokban a szavak sorrendje.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Kerültem a felesleges szóismétlést.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>A történetben különböző mondatfajták vannak.</p>	<p>ÉRTÉKELŐLAP</p> <p>Jól alkalmaztam a párbeszédet.</p>
---	---	--	--

Javítási jelek

1. 2. 3. 4. Szórendi vagy mondatrendi hiba javítását szolgáló, a szavak vagy mondatok helyes sorrendjét jelölő számok.



Új bekezdés kezdetét jelölő jel.



Egy vagy több szó, esetleg mondat hiányát mutató jel.



Két szó egybeírását mutató jel.



Két szó különírását mutató jel.



Nem megfelelő szóhasználatot vagy zavaros mondatot mutató jel (a szó vagy a mondat alatt).



Tartalmilag nem megfelelő, nem odatartozó mondatot vagy szövegrészt mutató jel (a margón).



Egyeztetési hiba, rosszul egyeztetett szavak.



Helyesírási hibát mutató jel (a helytelenül írt szó alatt).



Súlyos helyesírási hibát mutató jel (a helytelenül írt szó alatt).



Felesleges, törölhető szót vagy mondatot áthúzó jel.

Fogalomtár

arcjáték (mimika) A szem, a száj, az orr együttes vagy külön-külön való mozgatása kísérője lehet a beszédnek, de önmagában, beszéd nélkül is értelmezhető.

anyaggyűjtés A fogalmazás témájához először információkat, tudnivalókat, ötleteket kell gyűjteni. A leggyakoribb anyaggyűjtési módok: tapasztalat, megfigyelés, emlékezés, olvasás, elképzelés.

befejezés A szöveg egyik fő szerkezeti egysége. Az elbeszélő fogalmazás befejezése lezárja a történetet. Rövid véleményt, tanulságot, kívánságot tartalmazhat.

bekezdés A szöveg egyik kisebb szerkezeti egysége. Egy vagy több mondatból áll. Az írott szövegben az egyik beljebb kezdéstől a másik beljebb kezdésig tart. A leírt téma tagolásának a módja.

beszéddallam A beszéd közben használt hangmagasság változtatása a beszélő szándékának megfelelően.

beszélő név Olyan tulajdonnév, amely jelentésével vagy hangalakjával egy élőlény, helység legjellemzőbb tulajdonságára utal.

bevezetés A szöveg egyik fő szerkezeti egysége. Az elbeszélő fogalmazás bevezetése felkészíti az olvasót az eseményekre. Bemutatja a helyszínt, a szereplőket, az időt, az előzményeket.

cím Az írásmű, a fogalmazás egy vagy több szóból, esetleg egy rövid mondatból álló saját neve. Többnyire rövid, érdeklődést keltő. Elárulja, miről szól a szöveg.

elbeszélés Olyan szöveg, amely eseményről szól. Bemutatja a helyszínt és a szereplőket, majd eseményeket, történetet beszél el, általában időrendi sorrendben.

halandszás Zavaros, gyakran lódító, nagyképmű fecsegés, mellébeszélés.

hétköznapi szöveg Változatos mondatfajtákból áll, amelyek lazán kapcsolódnak egymáshoz, érzelmeket is kifejeznek. Többnyire mindenki által ismert szavakat tartalmaznak. Stílusuk közvetlen, barátságos, néha barátságtalan.

időrend Az események időbeli egymásutánja.

irodalmi szöveg Hosszú, bonyolult vagy rövid, egyszerű mondatokból áll. Stílusuk sokszínű, változatos, érzelmekre ható.

ismeretet közlő szöveg Jellemzője a világos, főleg kijelentő mondatok, a szakkifejezések használata. Stílusa színes és szakszerű. Érzelmek nem jellemzik.

kézmozdulat (gesztus) Valamelyik testrészünkkel, többnyire karral, kézzel, fejvel végzett cselekvés, amellyel üzenetet közvetítünk beszédpartnárunknak.

kulcsszó Egy-egy bekezdés leglényegesebb szava. Egy bekezdésben több is előfordulhat.

leírás Élőlények, tárgyak, tájak, épületek stb. bemutatása szóban vagy írásban.

mondat A szöveg legkisebb egysége. Gondolatainkat közöljük vele. A mondat egy szóból vagy szavakból áll.

párbeszéd A szereplők megszólalása a szövegben úgy, mintha éppen most beszélgetnének. Legalább ketten beszélgetnek. Mondataikat gyakran a mesélő kiegészítései kötik össze.

rokon értelmű szavak (szinonimák) Jelentésük azonos vagy nagyon hasonló.

szórend A szavak meghatározott sorrendje a mondatokban.

szöveg A szöveg mondatokból vagy egy mondatból áll. Egyetlen szóból álló mondat is lehet szöveg. A több mondatból álló szöveg mondatai tartalmilag összefüggnek. Minden mondat valami újat közöl a szöveg témájáról.

tagolás A szöveg részekre bontása. Az elbeszélő fogalmazás részei a bevezetés, tárgyalás, befejezés. A részek kezdetét írásban új bekezdés jelzi.

tájékoztató szöveg Világos, áttekinthető mondatok találhatóak benne. A szóhasználata pontos, közérthető. A szöveg témájától és címzettjeitől függően vannak érzelmekre ható és érzelemmentes tájékoztató szövegek. Tárgyilagos és közvetlen stílusúak.

tárgyalás A szöveg egyik fő szerkezeti egysége. Az elbeszélő fogalmazás tárgyalásában az eseményeket fogalmazzuk meg.

tételmondat Egy-egy bekezdés leglényegesebb mondata.

vázlat Segíti a szöveg tartalmának, szerkezetének a megértését és felidézését. Vázlatpontokból áll, amelyek teljes mondatok, de tartalmazhatják egy-egy bekezdés legfontosabb szavát, kifejezését is.



Rokon értelmű szavak kincsestára

ad: adakozik, adogat, ajándékoz, átenged, juttat, nyújt

akar: akarózik, szándékozik, törekszik

alacsony: kis növésű, törpe

áll: ácsorog, álldogál, vesztegel

alszik: durmol, szendereg, szunyál, szunyókál; húzza a lóbórt

áru: áruba bocsát, árusít, értékesít, forgalmaz, kereskedik

bánatos: búbánatos, bús, szomorú

barát: cimbora, kebelbarát, koma, pajtás

bátor: merész, hősiesség, rettenthetetlen

beszél: beszámol, kifejezi magát, mesél, mond, szól, szövegel; jár a szája, nyomja a sódert

buta: butácska, együgyű, esztelen, lassú felfogású, nehézfejű, ostoba, tudatlan, tökkelütött, tyúkeszű

büszke: gőgös, hetyke, kevély, öntelt, rátarti; büszke, mint a páva

díszes: cifra, dekoratív, ékes, pompás, szép, szépséges, tetszetős

dob: hajít, lök, röpít, vet

dolgozik: fáradozik, melózik, munkálkodik, robotol

dühös: bosszús, haragos, indulatos, mérges

éhes: ehetnékje van, éhezik, koplal, korog a gyomra; kopog a szeme az éhségtől

elképzel: elgondol, eltervez, fantáziál, feltételez, megálmodik

ember: egyén, halandó, illető, személy, teremtés

énekel: dalol, dúdol, kornyikál

ennivaló: betevő falat, eledel, élelem, elemózsia, eleség, harapnivaló, táplálék

erős: edzett, erőteljes, izmos, kemény, keménykötésű, markos, teherbíró, vállas, vasgyúró

esik: csepereg, csapkod, hull, hulldogál, ömlik, szakad, szállingózik, zuhog

fázik: didereg, fagyoskodik, vacog a foga; majd megveszi az isten hidege

fekszik: hasal, hever, heverészik, az ágyat nyomja

fiatal: ifjú, kiskorú, serdületlen, tinédzser



folyton: állandóan, egyre, mindig, szakadatlanul, vég nélkül
fut: iramodik, lohol, rohan, sprintel, vágtazik; húzza a csíkot, szedi a lábát
gondolkodik: elmélkedik, gondol, mérlegel, töpreng; töri a fejét
gondos: alapos, lelkiismeretes, pontos
gyerek: csecsemő, csemete, gyerkőc, kölyök, lurkó, poronty, rajkó
gyors: fürge, sebes, szapora
győz: diadalmaskodik, felülkerekedik, leküzd, nyer, sikert arat, úrrá lesz
hallgatózik: fülel; hegyezi a fülét
ház: épület, hajlék, kastély, kunyhó, lak, lakás, palota, villa, viskó
helyez: állít, fektet, rak, telepít, tesz
hű: állhatatos, hűséges, kitartó, ragaszkodó
igaz: érvényes, helyes, helytálló, megfelel a valóságnak, valóságos
ír: firkant, irkál, írogat, körmöl, másol
jár: gyalogol, járkál, járogat, kóborol, lép, lépeget, megy
jó: kellemes, kedvező, megfelelő, rendes, tökéletes
jön: érkezik, közeledik, közeleg
kedves: aranyos, barátságos, drága, elragadó, rokonszenves, szíves
kell: muszáj, nem ártana, szükséges
keres: böngész, fürkészköz, keresgél, kutat, kutakodik
kicsi: apró, csekély, kicsiny, kis, pici
kíváncsi: érdeklődő, fürkészköz, kíváncsiskodó; majd kifúrja az oldalát
lakoma: dáridó, dínomdánom, eszem-iszom, evés-ivás, evészet, trakta
lassú: lomha, pizsmogó, vontatott
lát: néz, pillant, szemlél, tekint
lehet: előfordulhat, lehetséges, megeshet, meglehet, megtörténhet
leleményes: fortélyos, kreatív, ötletes, találékony
magas: colos, égimeszelő, hórihorgas, nyúlánk, nyurga, sudár
majd: egyszer, előbb-utóbb, hamarosan, majdan, nemsokára
makacs: dacos, csökönyös, fafejű, hajthatatlan, konok, nyakas
megy: ballag, cammog, halad, jár, tipeg, totyog, vánszorog, vonul

nagy: jókora, óriási, nagyméretű, terjedelmes
nagyon: borzasztóan, fölöttébb, határtalanul, igen, mérhetetlenül, módfelett, nagymértékben, túlságosan
nagyzol: felvág, hantál, henceg, nagyképűsködik
nevet: hahotázik, kacag, vihog; nevet, mint a fakutya
okos: éles elméjű, értelmes, eszes, jó eszű, jó fejű, nagy eszű; vág az esze, mint a borotva
óv: oltalmaz, őriz, véd, védelmez
öreg: agg, hajlott korú, idős, koros; megette már a kenyerere javát
piszkos: koszos, maszatos, mosdatlan, mocskos, szennyes, szutykos
ragyog: csillog, fénylik, sugárzik, szikrázik, tündöklük
ruha: gönc, gúnya, hacuka, mez, öltözet, viselet
siet: csipkedi magát, igyekszik, iparkodik, szedi a lábát
sír: bőg, könnyezik, pityereg, rí, sír-rí, sírdogál, zokog; itatja az egereket
sok: csomó, megszámlálhatatlan, nagyszámú, rengeteg, számos
száll: repül, röpköd, szállong, szárnyal
szép: elbűvölő, gyönyörű, kellemes, szemrevaló, tetszetős
szomorú: bánatos, búbánatos, bús, búskomor, levert, mélabús
szorgalmas: dolgoz, buzgólkodó, hangyaszorgalmú, serény
tanul: bifláz, készül, okul, magol, tanulmányoz
tanuló: diák, iskolás, nebuló, növendék, tanítvány
tréfál: élcelődik, incselkedik, tréfálkozik, viccel, viccelődik
ül: csücsül, gubbaszt, kuksol, ücsörög, üldögél, trónol
veszekedik: civakodik, huzakodik, torzsalkodik, zsörtölődik

Tartalom

Tudnivalók a tankönyvedről

3

I. ISMÉTLÉS

Amit már tudsz a beszédről és az írásról

4

4

II. SZAVAKBÓL MONDAT

Szavak a mondatokban

Sok beszédnek sok az alja

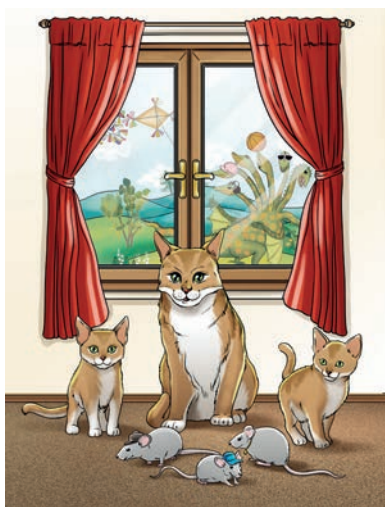
Se szűkszavúan, se bőbeszédűen

6

8

10

12



III. MONDATOK EGYMÁS UTÁN

Szavak és mondatok összefűzése

A mondatok tartalmilag összefűzve

Folyton ismételt szavak

14

16

18

20

IV. MONDATBÓL SZÖVEG

Egyszavas és egymondatos szövegek

Mitől szöveg még a szöveg?

A tartalom és megfogalmazása

Állatmesét írok

Szöveg és ismeret

Játék a szöveggel

22

24

26

28

30

32

34



V. ANYAGOK GYŰJTÉSE

A saját fogalmazás előkészítése
Személyes élmény, saját tapasztalat
A saját két szememmel
Olvasmányaimból ismerem
Fantáziám szüleménye



VII. AZ ELBESZÉLÉS

Vázlat és fogalmazás
Elbeszélő fogalmazás
Fő részekre tagoltan
Elbeszélést írok

36
38
40
42
44
46

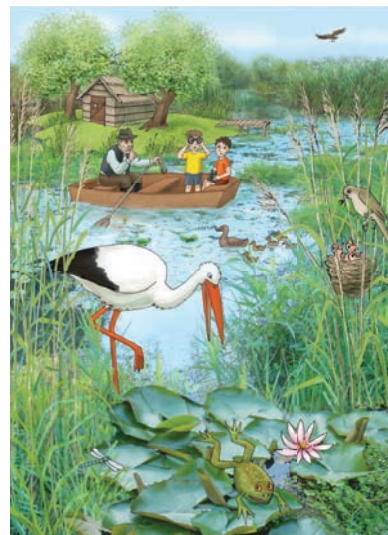


VI. A FOGALMAZÁS RÉSZEI

Milyen a jó cím?
Tagoljunk!
Mivel is kezdjem?
Események közepette
Itt a vége, így lett vége!
Tündérmesét írok

48
50
52
54
56
58
60

62
64
66
68
70



VIII. ÉV VÉGI ISMÉTLÉS	72
Én ezt már mind ismerem!	74
Merre jártunk? Mit találtunk?	76
Szempontok az önellenőrzéshez	78
Javítási jelek	80
Fogalomtár	81
Rokon értelmű szavak kincsesára	83
Tartalom	86

